

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Zita Havlíčková

Rasistické zákony nacistického Německa

Diplomová práce

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Rasistické zákony nacistického Německa vypracovala samostatně, pouze s využitím zdrojů v práci uvedených.

V Brně dne 28.8.2010

Zita Havlíčková

Dovoluji si tímto poděkovat vedoucímu diplomové práce prof. JUDr. Eduardu Vlčkovi, CSc. za jeho odborné vedení při vypracovávání této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Ideologické kořeny rasismu	10
1.1. Vymezení pojmu rasismus	10
1.2. Formy rasismu	13
1.3. Představitelé rasistické ideologie v dějinách	14
1.3.1. Rasismus jako ideologie.....	14
1.3.2. Jednotliví představitelé rasistické ideologie	15
2. Příčiny antisemitismu	18
2.1. Antisemitismus jako pojem a jeho definice.....	18
2.2. Příčiny a vývoj antisemitismu od jeho počátků po současnost.....	19
2.2.1. Antisemitismus od starověku po středověk	19
2.2.2. Novověký antisemitismus	21
3. Konečné řešení židovské otázky	23
3.1. Holocaust, šoa a konečné řešení židovské otázky.....	23
3.2. Události předcházející „konečnému řešení židovské otázky“	24
3.2.1. Léta 1918 – 1933	24
3.2.2. Zákonná opatření od roku 1933 do září 1939.....	28
3.2.3. Září 1939 – červen 1941	32
3.3. „Konečné řešení židovské otázky“	34
3.3.1. Počátek éry genocidy	34
3.3.2. Konference ve Wannsee	35
4. Zákonná opatření rasistického zaměření	39
4.1. Legislativa předcházející Norimberským zákonům	39
4.1.1. Program Německé národně socialistické dělnické strany.....	39
4.1.2. Jednotlivá legislativní opatření	40
4.2. Norimberské zákony	43
4.2.1. Okolnosti jejich přijetí.....	43
4.2.2. Zákon o říšském občanství.....	44
4.2.3. Zákon o ochraně německé krve a německé cti	45

4.2.4. Význam Norimberských zákonů a jejich důsledky	46
5. Ochrana před diskriminací zaručovaná mezinárodním a vnitrostátním právem	48
Závěr	51
Prameny a literatura	54
Prameny	54
Literatura	55

Úvod

Tato diplomová práce pojednává o rasistických zákonech nacistického Německa. Jedná se o zákony, které byly vydávány postupně v průběhu třicátých a čtyřicátých let dvacátého století a byly zaměřeny především, nikoliv ovšem pouze, proti Židům. Zpočátku postihovaly pouze Židy žijící na území Německa, postupně byla ale jejich působnost rozšířena i na ostatní země a to díky válečným „úspěchům“ Německé říše za druhé světové války.

Německá historie dvacátého století je také nerozlučně spjata s osobou Adolfa Hitlera. Ten v sobě již od svých studijních let začal objevovat a postupně rozvíjet své antisemitské postoje, které nakonec přerostly v touhu po vyhubení všech Židů nejen v Německu, ale i v celé Evropě. Díky jeho výtečným řečnickým schopnostem se mu dařilo postupně získávat stále více stoupenců a nakonec převzít moc v Německu a uvrhnout svět do nejkrutější a nejkrvavější války, jaká se v novodobých dějinách udála.

Hlavním cílem této práce je objasnění situace, která panovala v Německu po uchopení moci nacisty, jejich cesta k ovládnutí a zfanatizování země a zákonná opatření, která byla pod jejich vládou vydána a uvedena v život, a která vedla k postupnému vyčleňování Židů ze společnosti a v konečném důsledku až k tzv. „konečnému řešení židovské otázky“. Mezi nejdůležitější z těchto zákonů patří Norimberské zákony, které byly vydány 15. září roku 1935 a znamenaly zlom v zacházení s židovským obyvatelstvem v Německé říši.

Období vlády Adolfa Hitlera je také nerozlučně spjata s pojmy, jako jsou rasismus a antisemitismus. Proto o nich pojednávám v samostatných kapitolách, kde se pokouším objasnit jejich původ a vymezení.

Vzhledem k tomu, že druhá světová válka spolu s postavou Adolfa Hitlera zasáhla do osudů milionů lidí a změnila politickou situaci celého dvacátého století, jedná se o téma, které je velice rozsáhlé a je podrobně zpracováno v mnoha dílech jak domácích tak zahraničních autorů.

Mezi zahraniční autory zabývající se touto tematikou patří například profesor moderních židovských dějin na jeruzalémské Hebrejské univerzitě Robert S. Wistrich. Jeho kniha *Hitler a holocaust* poskytuje souhrnné dějiny holocaustu

od počátku 20. století. Stejným tématem se také zabývá profesor historie na univerzitě ve Florencii Enzo Collotti ve své publikaci *Hitler a nacismus*. Podává zde ucelený výklad jak o postavě Adolfa Hitlera, tak o nacismu, jeho nástupu k moci, vzestupu a pádu.

Dalšími autory, zabývajícími se touto problematikou, jsou francouzská historička Corinne Maier a její publikace *Nacistické Německo: nenávisť u moci*, která poskytuje poutavý výklad o postavě Adolfa Hitlera a jeho cestě k moci. Zabývá se také významem jeho díla *Mein Kampf* a Norimberskými zákony.

Ve své práci dále vycházím také z díla autora Richarda Breitmana: *Architekt „konečného řešení“: Himmler a vyvražďování evropských Židů*. Jako jeden z mála historiků se zabývá otázkou holocaustu z pohledu Heinricha Himmlera a dopodrobna zkoumá jeho roli při vzniku plánu „konečného řešení židovské otázky“.

Tématice „konečného řešení židovské otázky“ a důležitému momentu na cestě k holocaustu, kterým bez pochyby byla konference ve Wannsee se věnují také autoři Mark Roseman ve svém díle *Setkání ve vile u jezera. Konference ve Wannsee a „konečné řešení židovské otázky“* a Richard Seemann v díle *Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí*.

Dalšími autory, věnujícími se problematice holocaustu, jsou mimo jiné také Jehuda Bauer a jeho dílo *A History of the Holocaust*, Michael Marrus v díle *The Holocaust in History* nebo Richard Evans v publikaci *Lying about Hitler. History, Holocaust and the David Irving Trial*.

V neposlední řadě bych také ráda zmínila dílo francouzského autora Yvese Ternona, který se specializuje na historii židovského holocaustu a americké genocidy. Ve svém díle *Genocidy 20. století. Zločinný stát* pojednává o nejkrutějších zločinech minulého století, a to nejen o genocidě židovské, ale také například arménské, kambodžské nebo o genocidách v Sovětském svazu. Tato studie podává ucelený výklad jak z hlediska historického, tak právního a politologického.

Ve své diplomové práci vycházím také z knih Karla Schelleho spolu s kolektivem autorů nazvané *Právní dějiny* nebo *Právní dějiny vybraných států*

Evropské unie od Marty Kadlecové. Obě tato díla podávají podrobný a ucelený přehled o právních dějinách od starověku až po současnost.

Dalším pramenem této diplomové práce byla také díla významných českých historiků. Mezi ně patří především František Emmert: *Holocaust*, Tomáš Pěkný ve svém obsáhlém díle *Historie Židů v Čechách a na Moravě* nebo Václav Veber spolu s kolektivem autorů v jejich díle *Dějiny Rakouska*. Veškerá použitá literatura je uvedena v seznamu pramenů a literatury.

Z hlediska struktury je tato diplomová práce členěna do pěti kapitol. První kapitola pojednává o kořenech a příčinách rasismu. V prvních dvou podkapitolách je objasněn pojem rasismu, jeho formy a různé úhly pohledů na tuto bohužel stále ještě často se vyskytující ideologii naší společnosti. Ve třetí podkapitole jsou následně uvedeni jednotliví představitelé rasistické ideologie od významného představitele přelomu 17. a 18. století Voltaira až po století dvacáté.

Ve druhé kapitole se pokouším objasnit pojem antisemitismu a jeho historické příčiny. V jednotlivých podkapitolách se zabývám jeho vývojem od středověku až po současnost. V jedné z podkapitol se zmiňuji také o propojení rasismu, antisemitismu a nacistické ideologie, protože to byli právě nacisté, kteří stavěli germánskou rasu nad všechny ostatní a přisuzovali jí vládnout nad ostatními.

Cílem třetí kapitoly je podat ucelený přehled o cestě ke „konečnému řešení židovské otázky v Evropě“. První podkapitola je věnována vymezení pojmů jakými jsou holocaust, šoa a samotné „konečné řešení“. V následujících podkapitolách se zaměřuji na období od roku 1918 až do konce druhé světové války a objasňuji jednotlivé okolnosti, které vedly k rozvoji antisemitských nálad v Evropě, především v Německu. Další z podkapitol pojednává o důležitých legislativních opatřeních, která byla přijata v období od uchopení moci Adolfem Hitlerem až do počátku druhé světové války. Tyto zákony a nařízení měly jasný rasistický a antisemitský podtext a byly pouhými mezičlánky k vydání takzvaných Norimberských zákonů. V poslední podkapitole se věnuji počátku éry samotné genocidy a především důležitému zlomu v dějinách holocaustu, kterým byla Konference ve Wannsee.

Čtvrtá kapitola je věnována samotným rasistickým zákonům a jejich obsahům. V první podkapitole se zaměřuji na volební program německé národně

socialistické dělnické strany, který již vykazoval antisemitské zaměření. V další, druhé podkapitole jsou rozebrány jednotlivé zákony a nařízení, které sice nebyly výslovně protižidovsky zaměřeny, ale ve svém konečném důsledku k vyčlenění Židů ze společnosti vedly. Předposlední podkapitola této části se zabývá Norimberskými zákony a jejich obsahem. Mezi ty patří Zákon o říšském občanství a Zákon na ochranu německé krve a německé cti. V samostatné podkapitole jsou také zmíněny důsledky, které tyto zákony vyvolaly a jejich význam pro život všech evropských Židů.

Cílem páté kapitoly je zachytit současnou situaci v oblasti diskriminace a antisemitismu jak z pohledu práva mezinárodního, tak práva českého.

Co se týče metodologického zpracování tématu, používám komparativní a analytický teoretický přístup.

1. Ideologické kořeny rasismu

1.1. Vymezení pojmu rasismus

Z pohledu samotného pojmu rasismu je jeho vymezení i v dnešní době stále ještě poměrně komplikované. Existují desítky různých definic rasismu. Pod rasismem se může skrývat celá řada jevů, jako jsou například předsudky, stereotypy, postoje, nadávky, diskriminace, násilí, politika, režim, doktrína nebo ideologie.¹

Rasismus je možné chápat jako společenský jev, který znamená předpojatý, odmítavý a diskriminační postoj k větší společenské skupině, odlišené nezměnitelnými (vrozenými) znaky. Rasista je člověk, přesvědčený, že příslušnost k odmítané skupině je každému patrná, že všichni její příslušníci mají podobné (špatné) vlastnosti a že se do ní lidé rodí a příslušnost k ní tedy nemohou nikdy změnit.²

Rasismus je možné také chápat jako politickou ideologii, jako nenávist k jedinci, která je opodstatněná pouze jeho příslušností k určité rase nebo jako názor spočívající v tom, že se různá lidská etnika vyvinula v odlišných podmínkách a proto mají specifické vlastnosti příslušející pouze této dané skupině lidí. Rasismus ve své konečné podobě vede k popření základní rovnosti lidí a mohou jím být ospravedlňovány diskriminační projevy vůči určitým skupinám, které v krajním případě mohou vést až k agresí a pokusům o vyhlazení celých lidských pospolitostí.

Rasismus jako „teorie nenávisti vůči člověku“ vznikl již v dobách první otrokářské společnosti, kde měl ospravedlňovat především utiskování a nadvládu jedněch národů a lidských skupin druhými.³ Živnou půdou pro rasismus byly také v 15. století velké zámořské objevy, při kterých Evropané začali poznávat, že existují i jiné kultury a lidská společenství, které jim byly do té doby neznámé.

¹ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 114.

² SOKOL, Jan. *Rasismus a rasa*. Dostupné na http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=37&rok=02&odkaz=rasismus.html

³ WOLF, Josef. *O podstatě rasismu*. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1964. s. 1.

Protože ale nebyli na tuto skutečnost připraveni, chovali se způsobem, který bychom dnes mohli označit za etnocentrismus (hodnocení jiných kultur očima své vlastní). Aby se vyrovnali s tímto „kulturním šokem“, vytvořili si Evropané soubor významů, které odpovídaly jejich dosavadnímu historickému poznání a zkušenostem. V této době se můžeme také poprvé setkat s pojmem rasy.⁴

Termín rasa je odvozen z arabského slova ras, který znamená hlava a byl v antropologii poprvé použit při klasifikaci plemen francouzským antropologem Francoisem Bernierem na konci 17. století. Podle něj je možno lidské rasy definovat jako skupiny lidí s podobnými tělesnými vlastnostmi, které vznikly během dlouhého historického vývoje lidstva. V dnešní době již nemají schopnost se měnit nebo znovu vytvářet nové rasy, protože jsou již výsledkem biologických a historických zákonitostí.⁵ Moderní pojetí ras jako základních lidských typů klasifikovaných podle fyzických znaků, zejména barvy kůže, vzniklo až v 18. století.⁶

V dnešní době již nemluvíme o „rasách“ v biologickém slova smyslu, ale spíše v sociologickém. V dřívějších dobách lidé považovali „černochoy“ za jiný druh než například „bělochy“. Toto rozlišení vycházelo pouze z porovnávání vnějších znaků, jako byla barva pleti, tvar lebky nebo postavy, protože jiný způsob než pozorování fyzických odlišností nebyl tehdy k dispozici. Později se pozornost biologů soustředila na zkoumání vnitřních tělesných vlastností a analýzu DNA. V roce 1972 zveřejnil americký biolog Richard Lewontin výsledky svého výzkumu, ve kterém došel k závěru, že je možné najít více odlišností uvnitř jedné „rasy“ než mezi dvěma různými „rasami“ a pouze 6% genetických odlišností může být vysvětleno tím, že jedinci přináležejí k různým „rasám“. Z vědeckého hlediska tedy není možné stanovit hranice jednotlivých ras, a proto se v dnešní době hovoří o „sociálních rasách“, kterými jsou myšleny kategorie lidí, kteří jsou v daném místě a čase sociálně-kulturně-politicky konstruováni na základě fyzických vlastností, jako jsou barva pleti, rysy obličeje, struktura vlasů nebo postava.⁷

⁴ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. Extremismus, rasismus a antisemitismus. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 113.

⁵ WOLF, Josef. O podstatě rasismu. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1964. s. 3.

⁶ FREDRICKSON, George M.. Rasismus: stručná historie. Praha: BB art, 2003. s. 50.

⁷ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. Extremismus, rasismus a antisemitismus. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 114-115.

Pojem rasy, od kterého je výraz rasismus odvozen, je také nutno důsledně odlišovat od pojmu národ. Zatímco rasa je pojmem přírodovědeckým, biologickým a vztahuje se převážně k tělesným vlastnostem, pojem národ je pojmem kulturním a historickým a vztahuje se na společenský vývoj lidských skupin – národů. Podle J. V. Stalina je národ historicky vzniklá stabilní pospolitost řeči, území, hospodářského života a psychického založení, které se projevuje v pospolitosti kultury, přičemž žádný z těchto znaků nesmí chybět, aby se mohlo jednat o národ. Národ je tedy pospolitost lidí, nikoliv pospolitost rasová nebo kmenová.⁸

Analýze rasismu se věnuje také významný britský sociolog Zygmunt Bauman ve své publikaci *Modernost' a holokaust*. Tvrdí, že v případě rasismu a zvláště pak jeho nacistické odnože platí, že byl „nástrojem mobilizace protimodernizačního sentimentu a úzkosti a zdá se, že právě v tom spočívá jeho efektivnost“. Hlavní představitelé nacismu totiž využívali strachu obyvatelstva z modernizačních změn, v jejichž rámci hrály ústřední roli ekonomika a peníze. Podle Baumana je to důvod, proč základ rasismu hledá v éře proměny předmoderních společenství na moderní společnost. Vnímá rasismus především jako moderní fenomén, jako něco, co by bez nastolení určitých společenských a politických podmínek nemohlo vůbec vzniknout.⁹

Další významnou osobností zabývající se pojetím rasismu je americký vědec George M. Fredrickson. Ten považuje za prvopočátky rasismu 14. a 15. století, kdy byl vyjadřován nábožensky, nikoliv biologicky a tvrdí, že je převážně produktem západního myšlení. Vrcholem historie rasismu je podle něj 20. století spojené se vzestupem a pádem režimů, které nazývá „otevřeně rasistické“.¹⁰ Na rozdíl od jiných vědců pojímá rasismus mnohem úžeji než jako pouhou etnocentrickou nelibost vůči „odlišnému“. O rasistickém přístupu či ideologii lze dle Fredricksona hovořit tehdy, jsou-li rozdíly, které lze považovat za etnicko-kulturní, vnímány jako vrozené, neodstranitelné a nezměnitelné. Rasismus ale v jeho pojetí není jen názor nebo soubor domněnek; projevuje se také praktikami, institucemi a strukturami, které pocit hlubokých rozdílů ospravedlňují nebo legalizují.¹¹

⁸ FETTER, Vojtěch. *Rasy a rasismus*. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1959. s. 5.

⁹ Tamtéž, s. 117.

¹⁰ FREDRICKSON, George M.. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003. s. 15.

¹¹ Tamtéž, s. 18.

Vyžaduje také jeho striktní odlišování od „xenofobie“, což je termín, kterým antičtí Řekové popisovali pocit nepřátelství vůči cizinci nebo člověku „odlišnému“. Xenofobie není s rasismem totožná, může být ale jeho výchozím bodem.¹² Zdůrazňuje také, že k pochopení rasismu je třeba jej také odlišovat od náboženské intolerance, při které náboženští fanatikové odsuzují své oběti za to, čemu věří a ne kvůli tomu, čím jsou a proto je také nepovažuje za rasisty.

1.2. Formy rasismu

V dnešní době můžeme rozlišovat mnoho forem a typů rasismu, a to především díky jeho dlouhé historii a pojetí jednotlivých autorů. Jedním z jeho možných třídění je na rasismus formální a neformální. Zatímco formální rasismus má oporu v samotném zákoně, neformální vyplývá z postojů lidí vůči jedincům s odlišnými rasovými znaky. Formální rasismus dosáhl své nejhrůznější podoby právě v nacistickém Německu a stal se součástí oficiální ideologie německého fašismu.

Další možnou formou rasismu je rasismus biologický. Ten je založen na „rasových“ rozdílech a vychází z představy, že určité fyzické vlastnosti, jako je barva pleti nebo rysy obličeje přímo souvisejí s intelektuálními vlastnostmi, schopnostmi, morálkou a stanovuje hierarchii lidských populací. Jeho jádrem je víra, že fyzický vzhled je v příčinné souvislosti se schopnostmi nebo způsoby chování.¹³

Od rasismu biologického je možno odlišit rasismus kulturní, který již nevychází z biologických vlastností, ale jeho příčinou je kultura, která je považována za „neslučitelnou“ s kulturou „domácí“ populace.¹⁴

Významným typem je také rasismus institucionální, který nepředstavuje teorii, ale právě praxi. Je pro něj charakteristické, že jednotlivé společenské instituce fungují tak, že jejich nezáměrným důsledkem je diskriminace příslušníků podřízených skupin. Instituci je v tomto případě nutno chápat v její abstraktní

¹² Tamtéž.

¹³ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 116.

¹⁴ Tamtéž.

formě, tedy jako zákonodárství, imigrační politiku nebo způsoby, kterými se společnost řídí.¹⁵

Z jiného úhlu pohledu můžeme rasismus rozdělit také na náboženský, který své „zdůvodnění“ nachází ve víře, a na rasismus klasický, který vede k diskriminaci na základě rasy.

1.3. Představitelé rasistické ideologie v dějinách

1.3.1. Rasismus jako ideologie

Dle Slovníku cizích slov je možné slovo ideologie definovat jako „soustavu myšlenek, názorů, teorií i představ obvykle představující náhled na svět nebo společnost“.¹⁶ Podle amerického sociologa Petra Bergera se o ideologii jedná v případě, kdy určitá idea slouží skrytým zájmům ve společnosti. Velmi často dle něj ideologie systematicky zkreslují společenskou skutečnost, aby se objevily tam, kde jsou funkční. Ospravedlňují to, co dělá skupina, jejímž zahaleným zájmům slouží a vysvětluje sociální skutečnost takovým způsobem, že toto ospravedlňování činí věrohodným.¹⁷ Hlavním cílem ideologie je ospravedlnit nadvládu jedněch nad druhými prostřednictvím přesvědčování ovládaných, že předkládaný obraz skutečnosti je jednou daný a neměnný.

Rasismus jako ideologie je mnohem mladšího data než samotné skutečnosti, které jsou jeho obsahem. Její historie je stará pouze zhruba dvě století. Základní definice rasismu jako ideologie pochází od politologa Romana Davida, pro kterého rasismus představuje „politickou ideologii, která se na základě biologických (rasových) rozdílů mezi lidmi snaží legitimovat společenské nerovnosti“.¹⁸

Americký vědec Manning Nash definuje ideologie rasy jako „systém idejí, které interpretují a definují významy reálných nebo představovaných rasových

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2004. s. 162

¹⁷ BERGER, Petr Ludwig. *Pozvání do sociologie: humanistická perspektiva*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. s. 98-99

¹⁸ DAVID, Roman. *Politologie: základy společenských věd*. 6. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. s. 347.

odlišností prostřednictvím určitého systému kulturních hodnot. Ideologie rasy je často normativní: hodnotí odlišnosti jako lepší nebo horší, nadřazené nebo podřadné, vhodné nebo nevhodné a jako změnitelné nebo nezměnitelné. Jako všechny ideologie, i ideologie rasy volá po akci; ztělesňuje politický a sociální program; po svých zastáncích žádá činnost. Ideologie rasy soutěží o svou přízeň především v rámci politiky; je přijímána nebo odmítána politickým zřízením, ne vědeckou komunitou“.¹⁹

1.3.2. Jednotliví představitelé rasistické ideologie

Za jednoho z prvních stoupců moderního rasismu můžeme považovat již na přelomu 17. a 18. století žijícího francouzského filosofa, básníka a spisovatele Voltaira. Právě v jeho dílech je možno nalézt mnoho poznámek svědčících o jeho zášti ke křesťanství a judaismu anebo také vůči černochoům nebo Afričanům. I přesto, že pohrdal černochoy, odsuzoval otroctví a kritizoval křesťanství za to, že ho toleruje.

Mezi představitele rasistických ideologií 19. století patří francouzský spisovatel Joseph Arthur Comte de Gobineau (1816 – 1882) a jeho dílo *Esej o nerovnosti lidských ras*. Byl přesvědčen, že jednotlivé rasy si nejsou rovny a snažil se o prosazení nadřazenosti árijské rasy. Za árijskou a zároveň nejvyspělejší, považoval rasu bílou, do které ale nezařazoval Židy, a naopak za nejméně nadanou rasu černou. Považoval míšení jednotlivých ras za příčinu úpadku kultury a prosazoval názor, že čím čistší je rasa, tím dokonalejší je kultura.

Na názory Arthura de Gobineaua navázal německy vchovaný Angličan Houston Steward Chamberlain (1855-1927) a jeho dílo *Základy devatenáctého století*. Jeho rasistický postoj vycházel z myšlenky, že existují rasy nižší a vyšší a těchto se dosahuje „šťastným“ míšením a pěstěním.²⁰ Za nejdokonalejší rasu považoval rasu germánskou. Němci jsou dle jeho názoru vysocí, světlolvasí a tudíž odvážní, energetičtí, vynalézaví a svobodní. Všichni ostatní jsou touto

¹⁹ NASCH, Manning. *Race and the Ideology of Race*. Current Anthropology 3. 1962. s. 258.

²⁰ WOLF, Josef. *O podstatě rasismu*. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1964. s. 14.

nadrasou ovládní.²¹ Zastával také názor, že právě Židé měli na ostatní národy i na všechny demokratické myšlenky zhoubný vliv.

Dalším představitelem rasistické ideologie byl Hans Friedrich Karl Günther (1891-1968). Ten tvrdil, že nordická rasa, kterou představuje německý národ, je předurčena ke světovládě, protože je povahově nejvýbornější a nejbystřejší. Pomocí této „vědecké“ teorie chtěli němečtí fašisté odůvodnit přesuny a vyhlazování židovského, cikánského a později celého slovanského obyvatelstva.²²

Mezi představitele rasismu 19. století patří také Angličan Benjamin Kidd (1858-1916), který byl zastáncem sociálního darwinismu. Sociální darwinismus zneužil Darwinovu evoluční teorii o „přirozeném výběru a přežití nejschopnějších ras v přírodě“²³ a aplikoval ji na lidskou populaci, aby obhájil nadvládu nad jinými národy a mohlo být dosaženo vyhubení některých skupin lidstva.

Do historie rasismu se zapsal také anglický spisovatel Rudyard Kipling (1865-1936) svou teorií o „břemeni bílého člověka“, který je podle něj ve svých schopnostech nadřazen všem ostatním „rasám“.²⁴ Nadřazená rasa podle něj má povinnost převzít zodpovědnost za podmaněné národy. Díky této teorii také ospravedlňoval britský kolonialismus.

K čelním představitelům německého rasismu a antisemitismu patří Adolf Hitler (1889-1945) a Alfred Rosenberg (1893-1946). Adolf Hitler propagoval antisemitskou teorii o nadřazenosti „árijské rasy“. Ve skutečnosti ale pojem Árijci znamená určitou jazykovou skupinu, do které patří všichni lidé mluvící indoevropskými jazyky. Němečtí rasisté tento termín zneužili pro označení především takzvané nordické rasy a prohlásili německou rasu za nadřazenou nad všemi ostatními národy a rasami, především ale nad židovskou.

Alfred Rosenberg byl jedním z prvních členů nacistické strany a původce nacistických teorií. Stejně jako Hitler propagoval nadřazenost „germánské rasy“ a pro prosazování své ideologie zneužil také názory některých historiků a lingvistů (například Karla Luegera, Paula Lagarda nebo Oswalda Spenglera) nebo spisy

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

²³ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 122.

²⁴ Tamtéž.

Arthura de Gobineaua a svou rasovou teorii vygradoval za pomoci Martina Bormanna²⁵ až k rasovému fanatismu, který se stal kodexem výchovy německé mládeže a celého německého národa.²⁶

Mezi další představitele rasistických ideologií 20. století řadíme například Hanse Eysencka, Arthura Jensea, Charlese Murrayho nebo Richarda Herrnsteina. Z českých představitelů je možné jmenovat také psychologa Petra Bakaláře, narozeného 27. ledna 1970, který ve svých publikacích *Tabu v sociálních vědách a Psychologie Romů* vystupuje především proti černochům, Židům anebo Romům.²⁷

²⁵ vedoucí kanceláře strany NSDAP

²⁶ WOLF, Josef. *O podstatě rasismu*. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1964. s. 16.

²⁷ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 122-123.

2. Příčiny antisemitismu

2.1. Antisemitismus jako pojem a jeho definice

Stejně jako můžeme najít mnoho definic rasismu, lze i antisemitismus definovat více způsoby. Podle Slovníku cizích slov jsou za antisemitismus považovány postoje a projevy rasové, národnostní a náboženské nesnášenlivosti a nenávisti vůči Židům.²⁸ Dle Velkého sociologického slovníku můžeme tento výraz vyložit jako nepřátelský postoj vůči Židům, který může působit i jako ideologie či politická doktrína.²⁹ O vymezení tohoto pojmu se pokusil také politolog Jindřich Fibich, který za něj považuje „znevažování Židů a připisování jim různých negativních vlastností, aby mohli plnit roli obětí za provinění jiných“.³⁰ Jak je možné pozorovat, definic lze vytvořit nespočet. Všechny ale budou mít jedno společné: tím je vyjádření nenávisti, nesnášenlivosti a odporu vůči Židům nebo jejich náboženství.

Samotný termín „antisemitismus“ poprvé použil německý antisemitský novinář Wilhelm Marr ve své knize *Cesta k vítězství germánství nad židovstvím*. Hlavním důvodem byla snaha odlišit ho od tradičních forem nepřátelství vůči judaismu a nahradit do té doby obecně používaný pojem „Judenhass“ neboli „nenávist k Židům“.

Z obecného hlediska je možné antisemitismus považovat za součást širšího pojmu rasismus, jehož je jednou z forem. Někteří autoři s tímto názorem nesouhlasí a naopak jej považují za samostatný fenomén, na který je nutno pohlížet odděleně. Hlavní argument proto spatřují především ve skutečnosti, že objektem antisemitismu jsou pouze Židé jako kategorie lidí, nebo stát Izrael jakožto židovský stát, zatímco v případě rasismu se jeho oběti lišily a to nejen antropologicky ale i kulturně.³¹

²⁸ LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2004. s. 35.

²⁹ PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník. 1. A-O*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1996. s. 76

³⁰ FIBICH, Jindřich. *Základy politologie*. 1. vydání. Praha: S & M, 1993. s. 18.

³¹ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 127.

Antisemitismus můžeme rozdělit na dvě základní formy a to antisemitismus náboženský a rasistický. Zatímco jeho náboženská forma byla zaměřena proti judaismu jako židovskému náboženství a jejím cílem nebyly pouze osoby, které měly židovský původ, cílem rasistického antisemitismu byli právě samotní Židé, bez ohledu na to, jaké náboženství vyznávali a jako takoví byli považováni za méněcennou rasu. Nejhrůznější tvářností nabyla tato forma právě v podobě nacistického antisemitismu, který byl výlučně založen na rasistické ideologii a ve svém konečném důsledku vedl k vyhlazení milionů Židů.

2.2. Příčiny a vývoj antisemitismu od jeho počátků po současnost

2.2.1. Antisemitismus od starověku po středověk

Protižidovské projevy různých forem jsou velmi starého data. Již v dobách starověkého Řecka a Říma³² se můžeme setkat s prvními projevy antisemitismu, které vyplývaly z odlišnosti židovského a řecko-římského náboženství. Svůj význam měla také skutečnost, že Židé žili v antickém světě v uzavřených komunitách, dodržujících vlastní náboženské tradice a odmítali splynout s okolím.³³

Ve středověku žili sice Židé pod určitou ochranou církve a světských panovníků. Na druhou stranu ale vystupovali v zavrženíhodném postavení, které vyplývalo z náboženské nevráživosti křesťanství vůči judaismu. Židé byli totiž kolektivně obviňováni z ukřižování Krista a to dalo silný podnět k jejich pronásledování. Pro tento středověký antisemitismus se proto také spíše hodí termín „antijudaismus“, pokud „judaismem“ chápeme židovské náboženství.³⁴

Po první křížové výpravě roku 1096 začalo pronásledování Židů a jejich masakrování nabývat stále rozsáhlejších a krutějších rozměrů. Velkou měrou k tomu přispěl také nespočet mýtů a pověr, které byly s Židy spjaty. Mezi ty patřil

³² Jako příklad může sloužit Římany krvavě potlačené povstání Bar Kochby z let 132 až 135 našeho letopočtu.

³³ dostupné na <http://www.neztratitviru.net/>

³⁴ Tamtéž.

například mýtus, který přišel do Evropy z anglického Norwiche a který byl založen na pověře, že Židé k přípravě nekvašeného chleba na svátek Pascha³⁵ potřebují čerstvou krev křesťanských dětí. Mezi další pověry, které se staly příčinou pronásledování Židů, bylo například tvrzení, že Židé probodávali hostie ke svatému přijímání, aby je přinutili krváčet, čímž opakovali prvotní zločin umučení Ježíše; byli také obviňováni z otravování studen a šíření dýmějového moru, který ve 14. století postihl evropskou společnost. Po celý středověk byli považováni za čarodějníky, nenasytné nepřátele Krista, ďáblové pomocníky, kteří tajně spřádají plány, jak přivodit zkázu křesťanstva, nebo za vydřiduchy těžící z lichvy.³⁶

Ve dvanáctém a třináctém století se postupně zostřilo nepřátelství evropských křesťanů vůči Židům, které bylo utužováno především vzrůstající konkurencí, kterou představovali křesťanští obchodníci. Nutili Židy žít se nepopulárním a údajně hříšným půjčováním peněz na úrok, které bylo samotným křesťanům zapovězeno.

Hitlerovy rasistické zákony nebyly prvními opatřeními, která byla přijata k potlačení práv Židů. Již ve středověku se rozrůstaly snahy o omezení jejich svobody, například Justiniánův kodex z roku 534 obsahoval řadu protižidovských opatření. Největší vliv na jejich práva měla především katolická církev a to zejména rozhodnutím 3. a 4. lateránského koncilu, konaného roku 1179 a 1215. Jeho hlavním výsledkem bylo mimo jiné uzákonění segregace Židů od křesťanů, kteří od té doby mohli žít pouze ve čtvrtích, které byly pro ně vymezeny; křesťanům bylo zakázáno nastupovat službu u Židů nebo bylo Židům zapovězeno nosit zbraň na svou obhajobu. Na 4. lateránském koncilu byly Židům věnovány poslední 4 kánony, které pojednávaly o židovské lichvě, o speciálním oděvu pro Židy, kdy museli nosit zvláštní označení, aby je bylo možno rozpoznat na první pohled, Židé byli také vyloučeni z veřejných úřadů.

³⁵ Svátek kryjící se s křesťanskými Velikonocemi.

³⁶ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 36.

2.2.2. Novověký antisemitismus

Židovské pronásledování a šíření a rozvoj antisemitismu pokračovalo i s nástupem novověku. Další opatření byla přijata například také v katolickém Španělsku v 15. století. Tato nařízení o „čistotě krve“ měla pomoci odlišit „staré křesťany“ od těch „nových“, za které byli považováni ti Židé, kteří konvertovali.³⁷ Právě tito *conversos* byli ze společnosti vyčleňováni a pronásledováni, protože křesťané byli přesvědčeni, že nečistota krve Židů znemožnila skutečnou konverzi.³⁸

Významnou osobností 16. století, která přispěla k rozdmýchání antisemitských nálad ve společnosti, byl také německý protestantský reformátor Martin Luther. Ten ve svém díle *O Židech a jejich lžích* radí německým vládcům, aby vypálili židovské školy a synagogy, zbourali jejich domy, sebrali jim modlitební knížky, zakázali rabínům učit a zrušili jim výsadu cestovat. Židé měli být zbaveni majetku a vyhnáni.³⁹ Právě toto dílo bylo také nacisty roku 1938 využito k ospravedlnění pálení synagog.

V druhé polovině 18. století nastalo proti předchozím obdobím uklidnění protižidovských nálad. Například v Habsburské monarchii byla roku 1781 zrušena povinnost nosit zvláštní označení, Židé mohli studovat na domácích vyšších školách včetně univerzit. Omezení byla zmírněna také v hospodářské oblasti, kde mohli provozovat všechna řemesla nebo zakládat cechy. Výrazné změny nastaly také v oblasti soudnictví, neboť v roce 1784 byl přijat zákon, kterým bylo stanoveno společné soudnictví jak pro Židy, tak pro křesťany. Pravomoci židovských soudů byly omezeny prakticky jen na manželské, náboženské a ceremoniální otázky.⁴⁰ Roku 1787 byl pak vydán zákon o jménech, který přikazoval Židům přijmout německá příjmení i osobní jména.

Významný obrat nastal za francouzské revoluce roku 1791, kdy byla vůbec poprvé zavedena rovnoprávnost Židů. V době osvícenské panovala víra, že lidskou bytost je možno zdokonalit vzděláním a změnou společenských

³⁷ Tamtéž, s 37.

³⁸ FREDRICKSON, George M.. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003. s. 36.

³⁹ TERNON, Yves. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1. vydání. Praha: Themis, 1997. s. 114.

⁴⁰ dostupné na <http://www.neztratitviru.net/>

podmínek. Židům byl přislíben nový začátek, pokud budou ochotni vzdát se svých židovských tradic, čehož Židé pak využívali.^{41 42}

V 19. století, po porážce německých zemí Napoleonem, došlo k novým vlnám antisemitismu a to především jako projev odporu proti všemu, co prosazovala francouzská revoluce. Především však proti židovské emancipaci, kterou Napoleon poraženým knížectvím vnutil. Němci tak více než které jiné západoevropské národy v průběhu 19. století odmítali občanský ideál národa inspirovaný osvícenstvím a revolucemi 18. století a dávali přednost pojetí národní příslušnosti založené zejména na etnickém původu a ne na lidských právech.⁴³ Toto pojetí způsobuje právě nenávist vůči jedincům, kteří mají z pohledu daného národa „špatné“ předky.

Bez ohledu na různé překážky se životní úroveň Židů v 19. století neustále zlepšovala. Bylo jim umožněno studium na univerzitách a dosahovali úspěchů také v lékařství, umění, žurnalistice, obchodu, bankovníctví nebo finančnictví. Na druhou stranu ale skutečnost přílišného zastoupení Židů v některých lukrativních odvětvích podnikání začala vzbuzovat opět vlny antisemitismu. Někteří lidé zastávali názor, že zrovnoprávnění zašlo až příliš daleko a obávali se přílišné židovské dominance. Objevovaly se také názory, že se Židé podílejí na hospodářském propadu.

Postupně se tak začal v Evropě rozvíjet antisemitismus politický. Ten souvisel s oslabením liberalismu a vzestupem sociální demokracie a sloužil především populistickým politikům nebo novinářům, pokud chtěli najít snadno označitelného viníka všeho negativního ve společnosti. Dále zde byl patrný antisemitismus rasistický, který nastoupil v sedmdesátých letech 19. století a v podobě nacistického antisemitismu dosáhl své nejbrutálnější podoby.

⁴¹ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 39

⁴² Nikoliv však Židé ortodoxní

⁴³ FREDRICKSON, George M.. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003. s. 61.

3. Konečné řešení židovské otázky

3.1. Holocaust, šoa a konečné řešení židovské otázky

Pokud nahlédneme do Slovníku cizích slov, zjistíme, že slovo „holocaust“ je používáno ve významu buď vyvražďování Židů nacisty anebo přeneseně zničení nebo zkázu.⁴⁴ Toto slovo je odvozeno z řeckého překladu starozákonního termínu a znamená zápalnou oběť, která je určena výhradně Bohu.⁴⁵ Používání tohoto termínu se rozšířilo především v sedmdesátých letech 20. století poté, co byl použit jako název pro seriál o vyvražďování evropských Židů během druhé světové války. Toto označení ale bohužel není příliš šťastným, protože, jak se obává mnoho historiků, může význam tohoto slova vyvolat představu, že Židé byli nacisty za druhé světové války obětováni Bohu anebo v lepším případě, že zemřeli pro svou víru. Takový dojem je ale špatný už jen z toho důvodu, že Židé nebyli nacisty považováni za náboženské společenství založené společnou vírou, ale za „rasu“. Obětí „holocaustu“ se stali jak Židé, kteří byli příslušníky židovského náboženství, tak Židé, kteří se obrátili na křesťanskou víru.

Oběťmi nacistického režimu ale nebyli pouze Židé, ale i Poláci, Rusové, Cikáni, homosexuálové, političtí vězni nebo Svědkové Jehovovi a proto se vedou spory, jestli označení „holocaust“ je omezeno pouze na Židy nebo i na jiné skupiny lidí. Mezi historiky převládá ale spíše názor, že se jedná o termín vztahující se pouze na Židy, protože pouze v jejich případě se nacisté pokusili vyhladit prakticky všechny Židy, zatímco u jiných skupin byla jejich vražedná politika spíše selektivní a je třeba hlubšího zkoumání, proč například někteří Cikáni zabiti byli a jiní byli ušetřeni.⁴⁶

Slovo „holocaust“ bývá někdy nahrazováno slovem „šoa“. Ten v překladu znamená katastrofu, zlo, zkázu nebo zničení. Toto slovo je hebrejského původu a jeho význam mnohem lépe odráží hrůzy, které se za ním skrývají. Sami nacisté

⁴⁴ PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník. 1. A-O*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1996. s. 150.

⁴⁵ MARRUS, Michael R. *The Holocaust in History*. Paris: Flammarion, 1994. s. 3.

⁴⁶ BREITMAN, Richard. *Architekt „konečného řešení“. Himmler a vyvražďování evropských Židů*. 1. vydání. Praha: Argo, 2004. s. 31.

používali výrazu „konečné řešení“ (*Endlösung*) k pojmenování své židovské politiky.

Z historického hlediska je holocaust událostí naprosto jedinečnou. Již mnohokrát v historii se národy pokusily o zničení jiných národů nebo skupin lidí, ale jak říká známý historik a profesor Hebrejské univerzity v Jeruzalémě Jehuda Bauer „poprvé v dějinách byl nad někým vynesena rozsudek smrti za provinění, spočívající v tom, že se narodil. Vraždění Židů nacisty bylo cosi ojedinělého, neboť ještě nikdy předtím žádný stát nerozhodl a nevyhlásil ústy svého nejvyššího odpovědného činitele, že má být nějaká skupina lidí, a to pokud možno celá, včetně starců, žen, dětí i nemluvňat vyhlazena, a toto rozhodnutí pak neuváděl v život všemi prostředky, které měl k dispozici“.⁴⁷

3.2. Události předcházející „konečnému řešení židovské otázky“

3.2.1. Léta 1918 – 1933

Po porážce v první světové válce procházela Německá říše těžkým obdobím. Podepsáním Versailleské mírové smlouvy⁴⁸ ztratilo Německo rozsáhlá území a bylo postiženo vysokými reparacemi. Hrozba ekonomického a politického chaosu, který následně nastal, jen prospívala nepřátelům republiky, především stoupencům národní pravice. Další ránu zasadila republika roku 1923 těžká inflace, která následovala zhroucením měny, což mělo zničující dopad jak na dělnickou třídu, tak na střední vrstvu německé společnosti, neboť přišla o své životní úspory. V letech 1924 až 1928 zažívala Výmarská republika sice období

⁴⁷ BAUER, Jehuda. *A History of the Holocaust*. New York: Franklin Watts, 1982. s. 97-98.

⁴⁸ Versailleská mírová smlouva byla podepsána 28. června roku 1919. Dle článku 231 Smlouvy je Německo odpovědné za rozpoutání války. Ukládala mu také velké reparace. Zavazovala jej také k odstoupení rozsáhlých teritorií sousedním státům (Alsaska-Lotrinska, části Pomořan, Západního Pruska, Velkopolska atd.) a na dalších územích nařizovala provedení plebiscitu o jejich budoucím začlenění (Horní Slezsko). Byla také nařizována demilitarizace 50 kilometrů dlouhého pásma na pravém břehu Rýna. Německo dále ztratilo veškeré kolonie a byla zakázána branná povinnost.

ekonomické a politické stability, ale na pozadí událostí se již odehrávaly důležité změny, které později vyústily do v té době ještě nepředstavitelných následků.⁴⁹

Již v těchto letech se začaly opět rozdmýhávat protižidovské nálady. A to i přesto, že počet německých Židů přesahoval sotva půl milionu a tvořil jen malou skupinu populace⁵⁰ a navzdory mýtům, které se stále šířily, neměli v podstatě žádný politický vliv. Byli to však schopní novináři, bankéři, vydavatelé, lékaři, právníci, obchodníci a často také vlastnili nově vznikající obchodní domy, což vedlo k profesní žárlivosti a závisti mezi střední vrstvou německých obyvatel.

Protižidovské postoje také podporovaly rasistické protižidovské organizace, které Židům dávaly za vinu porážku v první světové válce a špatnou ekonomickou situaci. Významnou měrou se na šíření antisemitismu podílel také Adolf Hitler a roku 1920 založená Národně socialistická německá dělnická strana (NSDAP, nebo krátce označovaná jako nacistická strana)⁵¹, jejímž vůdcem Hitler byl. Ve svém díle *Mein Kampf* prosazuje Hitler „rasovou čistotu“ a darwinovskou zásadu nepřetržitého boje každé společnosti v rámci určitého národa o vlastní přežití. Jeho úhlavními nepřáteli jsou právě Židé a také komunisté. Německý *Volk* měl v první řadě usilovat o získání většího životního prostoru (*Lebensraum*) na Východě na úkor sovětského Ruska. Hitler prohlašoval, že má ke svému boji proti Židům a „židovskému marxismu“ boží svolení.⁵² Stejně jako mnoho ostatních také Hitler obviňoval Židy z prohry první světové války. Byl přesvědčen, že Německá říše byla zrazena pacifisty a marxisty, kteří k tomu byli záměrně navedeni Židy.⁵³ Jeho vstup do politiky byl podnícen právě snahou, aby se něco takového již nikdy neopakovalo.

V Hitlerově mysli pojmy jako válka, revoluce a Židé nerozlučně splývaly v jedno. Již v letech 1919 vymezuje Židy pouze jako skupinu „rasovou“, nikoliv náboženskou a popisuje, jak jejich činy vedou „k rasové tuberkulóze národů“.⁵⁴ Je ale odpůrcem pogromů a namísto toho prosazuje „racionální antisemitismus“,

⁴⁹ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 55.

⁵⁰ Ve dvacátých letech 20. století to bylo méně než jedno procento celkové německé populace

⁵¹ Název NSDAP nesla strana od chvíle, kdy se jejího vedení ujal Adolf Hitler, který se stal členem strany v září 1919 a pro své nesporné řečnické kvality byl brzy jmenován do výkonného výboru. Dostupné na <http://nadrevo.blogspot.com/2010/01/holocaust.html>

⁵² Tamtéž, s. 63.

⁵³ Tamtéž, s. 64.

⁵⁴ MASER, Werner. *Hitler's letters and notes*. New York: Bantam Books, 1976. s. 215.

na jehož základě by byly na Židy uvaleny cizinecké zákony, které by zrušily jejich „zvláštní výsady“.⁵⁵ Konečným cílem by se mělo stát „úplné odstranění Židů“.⁵⁶

Jak lze vidět, již ve dvacátých letech měl Hitler za cíl vyloučení Židů z německé společnosti. Nikdy ale nebyly nalezeny žádné důkazy, že již v této době plánovaně připravoval genocidu židovského obyvatelstva v celé Evropě. Co ale bylo jeho cílem a co se mu později také podařilo, bylo postupně stále silnější diskriminování Židů za pomoci zákonných opatření, které byly postupně přijímány a vedly ve svém důsledku až ke „konečnému řešení židovské otázky“. Cesta k těmto hrůzným událostem, ke kterým došlo od přelomu třicátých a čtyřicátých let až do konce druhé světové války, probíhala postupně, také s ohledem na vývoj válečné situace a bohužel také s přispěním okolního světa, který neposkytl Židům potřebné útočiště a naopak svá území podrobil přísným imigračním zákonům, které výrazně omezily počet zachráněných Židů.

Cesta Adolfa Hitlera k moci byla nerozlučně spjata s nacistickou stranou NSDAP. Ta se sice ještě ve dvacátých letech dvacátého století netěšila nijak výjimečné popularitě, ale její program byl založený na odstranění hlavních problémů tehdejšího Německa, což lákalo stále větší počet voličů a příznivců strany. Mimo jiné slibovala likvidaci nezaměstnanosti, rozšíření armády nebo zvýšení cen zemědělských produktů. Spolu s propagací antisemitismu se postupně začala těšit stále větší oblibě a vytlačovala ostatní opoziční strany. Nacismus začal pronikat také na venkov a mezi skupiny městských středních vrstev a to právě v době, kdy Německo po roce 1929 začala postihovat Velká hospodářská krize. Již v zářijových volbách roku 1930 vzrostl počet získaných křesel v Říšském sněmu z dvanácti na sto sedm⁵⁷, čímž se nacistická strana stala druhou nejsilnější stranou Německa. O dva roky později, v červenci roku 1932, se nacistům podařilo zvítězit ve volbách nad všemi ostatními stranami a stát se tak nejsilnější stranou.⁵⁸ Adolf Hitler postupně získával stále více přívrženců. V této době ale antisemitismus odsunul do pozadí, protože pochopil, že nepředstavují

⁵⁵ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s.

65

⁵⁶ MASER, Werner. *Hitler's letters and notes*. New York: Bantam Books, 1976. s. 215.

⁵⁷ Z celkového počtu hlasů nacisté získali 18,3 procenta.

⁵⁸ NSDAP získala celých 37,3 procent hlasů, což představovalo 230 křesel v Říšském sněmu.

pro voliče prvořadé téma. Místo toho propagoval nacionalismus a odmítal parlamentní demokracii, která podle něj zcela zklamala.⁵⁹

30. ledna 1933 byl Hitler jmenován do funkce říšského kancléře a i přesto, že v nově vzniklé vládě byli nacisté zastoupeni pouze třemi členy⁶⁰, již od počátku v ní měli rozhodující vliv, a to především díky tomu, že Hitler vyžadoval od nenacistických členů naprostou poslušnost.

Hlavním cílem říšského kancléře bylo naprosté převzetí moci a zavedení diktatury. Toho ale nemohl dosáhnout, dokud ve státě existoval i parlament. K tomu, aby mohl vládnout bez parlamentu, potřeboval ale dle článku 76 Výmarské ústavy⁶¹ dvoutřetinovou většinu v Říšském sněmu, které prozatím nebyl schopen dosáhnout. Podařilo se mu ale dosáhnout toho, aby prezident Paul von Hindenburg rozpustil Říšský sněm a to na základě článku 25 Výmarské ústavy (jako důvod byla uvedena nemožnost vytvoření funkční většiny) a dne 4. února 1933 vydal podle článku 48 Výmarské ústavy tzv. nařízení o ochraně německého národa. Toto nařízení zmocňovalo policejní orgány dle vlastního uvážení omezovat shromažďovací svobodu a zakazovat politické demonstrace. Nacisté dále také obratně využili požáru Říšského sněmu⁶² k tomu, aby říšského prezidenta donutili podepsat tzv. nařízení o ochraně národa a státu.⁶³ Toto nařízení bylo Hitlerovým významným krokem k prvnímu podstatnějšímu omezení základních občanských a politických práv zaručených Výmarskou ústavou. Na jeho základě byla zcela zrušena svoboda projevu, spolkové a shromažďovací právo, listovní, poštovní a telegrafní tajemství, domovní svoboda nebo ochrana vlastnictví.

K úplnému zbavení parlamentu jeho pravomocí došlo ale až schválením zákona na odstranění nouze národa a státu, známého jako „Zmocňovací zákon“,

⁵⁹ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 70.

⁶⁰ těmito členy byl Adolf Hitler, (říšský kancléř), Wilhelm Frick (ministr vnitra) a Hermann Göring (ministr bez portfeje)

⁶¹ Výmarská ústava byla schválena 3. července 1919 a v platnost vstoupila 14. srpna 1919. Zakotvovala republikánské zřízení, upravovala demokratická práva a svobody německých občanů, mimo jiné zavedla rovné, tajné a přímě hlasovací právo do všech zastupitelských orgánů. Byla založena na klasické dělbě moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Samotná Ústava se skládala ze dvou částí. První část nesla název Výstavba a úkoly říše a obsahovala 108 článků. Druhá část byla označena jako Základní práva a povinnosti Němců (čl. 109-165).

⁶² ke kterému došlo 27. února 1933 a byli z něho obviněni komunisté. Následkem byla velká vlna zatýkání a omezování občanských a politických práv a svobod.

⁶³ Verordnung Reichspräsidenten zum Schutz von Volk und Staat.

ke kterému došlo 24. března roku 1933. Tento předpis, který se skládal pouze z 5 článků, svěřil říšské vládě právo usnášet se na zákonech a těmito zákony i měnit ústavu. Byla oslabena i pozice prezidenta, protože vládní zákony podepisoval místo něj říšský kancléř.

Hitlerova postupně čím dál méně omezená moc byla dále podpořena zákonem o hlavě státu z 1. srpna 1934, podle kterého smrtí říšského prezidenta jeho oprávnění přecházela na „vůdce a říšského kancléře“.⁶⁴ Dalším významným krokem k neomezené diktatuře byl zákon o zajištění jednoty strany a státu z prosince roku 1933. Na jeho základě se NSDAP stala součástí státního aparátu a vůdcovský princip (již dříve uplatňovaný pouze v rámci této strany) pronikl i do fungování státních institucí. NSDAP byla zákonem označena za nositelku německé státní myšlenky.⁶⁵

3.2.2. Zákonná opatření od roku 1933 do září 1939

Hitlerův nástup k moci značil konec židovské emancipace v Německu. V následujících letech byli Židé vystaveni mnoha diskriminačním opatřením, která se neustále množila a stávala se přísnějšími a krutějšími.

Prvním významným opatřením byl 1. dubna roku 1933 vládou vyhlášený jednodenní ekonomický bojkot židovských obchodů a židovského podnikání, který zorganizoval fanatický Julius Streicher. Později byl tento bojkot prohlášen za spontánní akci prostých občanů.⁶⁶ Většina německého obyvatelstva tuto akci přijala poměrně chladně. Sama byla totiž sice nakloněna myšlence omezit přítomnost Židů, zároveň ale všichni hodlali dále nakupovat v jejich obchodech.⁶⁷

Významným omezením židovských práv byl první diskriminační zákon o obnovení úřednického stavu přijatý 7. dubna 1933. Tento zákon se týkal přehodnocení veřejných funkcí zastávaných neárijskými občany. Dle paragrafu 3, který byl příznačně nazván „árijský paragraf“, bylo stanoveno, že všichni

⁶⁴ KADLECOVÁ, Marta. *Právní dějiny vybraných států Evropské unie*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2007. s. 178.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 72.

⁶⁷ MINERBI, Alessandra. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. s. 100.

zaměstnanci neárijského původu musejí odejít do penze.⁶⁸ Za Žida byl tehdy považován každý, kdo měl alespoň jednoho z prarodičů židovského původu.⁶⁹

Následujícími opatřeními byli Židé vyloučeni z dalších povolání, počínaje právníckými a konče lékařskými a zubařskými profesemi a to zákonem o veřejných funkcionářích. V květnu následovalo také vyloučení z povolání daňových poradců.

Současně také probíhalo vylučování neárijských profesorů i studentů z univerzit. Byl vydán zákon proti přeplňování německých škol a univerzit, podle kterého směli být na středních a vysokých školách zastoupení neáriji pouze procentem, které odpovídá židovskému podílu na celkovém počtu obyvatel (což v té době bylo pouhé 1,5%). Celkový podíl studujících se ale pohyboval mezi 15 - 40%, takže velká část židovských studentů musela své vzdělávání ukončit a univerzity opustit.

Dne 14. července 1933 byl schválen zákon o zrušení německého občanství, který zakazoval získat státní příslušnost v období od skončení první světové války do 30. ledna roku 1933 a zavedl zákaz imigrace východním Židům.⁷⁰

Mezi další zákony a opatření omezující práva Židů patřil například zákon o dědění půdy⁷¹, zákon o tisku⁷², zákon o sterilizaci⁷³ nebo zákon ze dne 23. března 1934, kterým byli Židé úředně zbaveni občanství.

V průběhu raných let nacistické vlády musela Hitlerova protižidovská politika brát také v úvahu omezení vyplývající z domácí a mezinárodní situace. Přesto stále narůstal počet fyzických násilností, které byly velmi často následně legitimizovány. Protižidovské delikty totiž stát nikdy nepostihoval.

Nejvýznamnějším zlomem tohoto období bylo vydání Norimberských zákonů, ke kterému došlo 15. září 1935 (viz 4. kapitola).

Po přijetí Norimberských zákonů následovala záplava dalších protižidovských zákonů, znárodnování obchodů a stoupala všeobecná agrese

⁶⁸ Tamtéž, s. 101.

⁶⁹ COLLOTTI, Enzo. *Hitler a nacismus*. Praha: Colombus, 1996. s. 75.

⁷⁰ MINERBI, Alessandra. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. s. 101.

⁷¹ Dle tohoto zákona bylo možno dědit půdu pouze v případě, že osoba neměla židovský původ.

⁷² Tento zákon znemožňoval Židům vykonávat novinářskou práci. Byl vyvrcholením již trvajících omezování práv v umělecké a kulturní sféře.

⁷³ Zákon ze dne 14. července 1933 nařizoval sterilizaci jedinců, kteří byli mentálně nebo tělesně postiženi

a násilnosti vůči Židům. Jejich hlavním cílem bylo donutit židovskou populaci k emigraci a tím zredukovat jejich počet v Německu.⁷⁴ Díky těmto opatřením skutečně docházelo k novým vlnám emigrací do okolních států, což ale vyvolávalo jejich znepokojení. Proto byla svolána na podnět amerického prezidenta Franklina D. Roosewelta konference k vyřešení situace rakouských a německých uprchlíků, která se konala ve dnech 6. až 15. července roku 1938 ve francouzském městě Evian. Této konferenci se zúčastnili zástupci třiceti dvou vlád včetně Velké Británie, Francie, Belgie, Holandska, Švýcarska nebo většiny latinskoamerických zemí. Všechny tyto země měly ale své „důvody“, proč nemohou židovské uprchlíky přijmout anebo jen ve velmi omezeném počtu⁷⁵. Největším zklamáním byl ale přístup Spojených států a Velké Británie, kteří vyjádřili velkou neochotu přijmout větší počet židovských uprchlíků. Jakmile totiž Spojené státy americké daly najevo, že uprchlíky přijmout nehodlají, znamenalo to v podstatě konec konference v Evianu. Fatálnějším důsledkem tohoto závěru ale bylo Hitlerovo zjištění, že ostatní státy nejsou připraveny kritizovat jeho antisemitskou legislativu a ve chvíli, kdy Německo zjistilo, že své Židy nemá kam vystěhovat, protože o ně nikdo nemá zájem, muselo začít hledat jiné způsoby jejich odstranění.

Vyvrcholením období, které následovalo po přijetí Norimberských zákonů, byla Křišťálová noc⁷⁶, jeden z největších pogromů, který proběhl v noci z 9. na 10. listopadu 1938. Znamenala významný předěl v pronásledování Židů v Německu, protože státní činnost přešla od legislativní a administrativní diskriminace k otevřenému násilí.⁷⁷ Momentem, který rozpoutal tento pogrom, bylo zabití úředníka německého velvyslanectví Ernsta von Ratha židovským mladíkem. Nacisté tento čin okamžitě odsoudili a označili za „vyhlášení války“ v rámci

⁷⁴ V této době totiž počet Židů v Německu rapidně vzrostl díky připojení Rakouska, ke kterému došlo 12. března 1938.

⁷⁵ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust...*, s. 83: *Zástupce Kanady, jejíž záznamy o židovské emigraci byly extrémně špatné, připomněl ekonomickou nejistotu a problém nezaměstnanosti. Argentina naznačila, že hledala především „zkušené zemědělce“, což, jak se zdálo, vylučovalo většinu Židů. Belgie na sebe odmítla brát jakékoliv mezinárodní závazky, „jejichž důsledky nedokázala předvídat“. Británie vysvětlovala nechuť přijmout další Židy nedostatkem prostředků a vágně slíbila, že přezkoumá, zda by se nemohl omezený počet uprchlíků usadit v koloniích ve východní Africe.*

⁷⁶ Tento název dostala tato událost podle střepů skla z rozbitých výloh židovských obchodů po celé zemi připomínající křišťál.

⁷⁷ MINERBI, Alessandra. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. s. 108.

celosvětového židovského spiknutí.⁷⁸ Vlna násilí, která tu noc proběhla celým Německem, Rakouskem a v odtrženém českém pohraničí, byla nejnásilnějším veřejným projevem antisemitismu v německé historii. Osudné noci shořelo více než 400 synagog a bylo vypleněno přes 7500 podniků a ostatních objektů, které Židé vlastnili. Nejméně sto Židů bylo zabito a více než 30 000 bylo hromadně odvezeno do koncentračních táborů. Nacisté obvinili z vyvolání pogromu židovské obyvatelstvo a nařídili Židům zaplacení jedné miliardy říšských marek jako trest.

Tento pogrom se udál na pokyn Adolfa Hitlera, který si dal ovšem velmi záležet, aby se oficiálně od všech událostí dané noci distancoval. Hlavním cílem bylo, aby celá „akce“ z pohledu nezúčastněných osob vypadala jako „spontánní“ výlev hněvu občanů proti Židům.

„Křišťálová“ noc byla velmi důležitým mezníkem na cestě k holocaustu. Nyní bylo jisté, že se nacistická politika vůči Židům ostře radikalizovala. Výsledkem bylo zvýšení tlaku na německé a rakouské Židy, aby emigrovali ze země.

V následujících měsících byly vydány nové dekrety, které schválily definitivní vyloučení Židů z německé společnosti. V platnost vstoupilo doplňující rozhodnutí, které je vyřazovalo z maloobchodů, řemesel i obchodního zastoupení a na počátku druhé světové války byli již Židé pouze jedním velkým ghettem.⁷⁹

Dne 30. ledna roku 1939 pronesl Adolf Hitler svůj každoroční projev v Říšském sněmu a to při příležitosti šestého výročí jeho nástupu k moci. V tomto projevu chtěl důrazně varovat své protivníky na západě a vyzvat je, aby ho zbavili německých Židů.⁸⁰ V tomto projevu Hitler prohlásil: *„V životě jsem byl velmi často prorokem a většinou jsem byl zesměšňován. V době, kdy jsem bojoval o moc, to byl především židovský lid, který se smíchem přijímal moje proroctví, že jednou převezmu v Německu vedení státu a s ním i celého lidu a potom mezi jinými přivedu k řešení i židovský problém. [...] Dnes chci být znovu prorokem: kdyby se mezinárodnímu finančnímu židovstvu v Evropě i mimo Evropu opět podařilo uvrhnout národy do světové války, pak výsledkem nebude bolševizace země*

⁷⁸ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 90.

⁷⁹ MINERBI, Alessandra. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. s. 108.

⁸⁰ BREITMAN, Richard. *Architekt „konečného řešení“: Himmler a vyvražďování evropských Židů*. 1. vydání. Praha: Argo, 2004. s. 75.

a s ní vítězství židovstva, nýbrž zničení židovské rasy v Evropě.⁸¹ Pokud by toto proroctví bylo bráno doslova, vytvářelo by přímý vztah mezi válkou a genocidou. Je ale spíše pravděpodobnější, že v této době Hitler stále ještě na vyvraždění milionů Židů nepomýšlel. Ještě v dubnu roku 1939 byla stále prosazována politika nuceného vystěhování a i přesto, že již probíhalo mnoho násilných akcí proti Židům, plán na zničení celého evropského židovstva se objevil až o několik let později.⁸²

3.2.3. Zář 1939 – červen 1941

Rozhodujícím okamžikem na cestě ke „konečnému řešení židovské otázky“ bylo napadení Polska, ke kterému došlo dne 1. září roku 1939 a které vyústilo k rozhodnutí Velké Británie a Francie vyhlásit Německu válku. Po porážce Polska padly Němcům do rukou dva a půl až tři miliony Židů, což pro nacistickou politiku znamenalo nový impuls. Polsko bylo rozděleno na část připadající Německu (a to část na západě Polska, ve které žil větší počet německého obyvatelstva) a na východě na část, která byla 17. září 1939 obsazena a později také anektována Sovětským svazem. V centrální části okupované země, včetně hlavního města Varšavy, nacisté zřídily tzv. Generální gouvernement, který se sice stal součástí Velkoněmecké říše, ale vzhledem k jasné převaze polského obyvatelstva se ocitl pod zvláštní správou.⁸³

Pouhé tři týdny po napadení Polska – 21. září 1939, vydal šéf RSHA⁸⁴ Reinhard Heydrich nařízení, které v duchu předpisů k Norimberským zákonům dále zpříšňovalo zacházení se Židy. V tomto nařízení dal Heydrich jednotkám tajné bezpečnostní služby a zároveň Einsatzgruppen⁸⁵ instrukce, jak mají postupovat.

⁸¹ DOMARUS, Max. *Hitler, Reden und Proklamationen 1932-1945*. München, 1965. s. 1058.

⁸² BREITMAN, Richard. *Architekt „konečného řešení“: Himmler a vyvražďování evropských Židů*. 1. vydání. Praha: Argo, 2004. s. 77.

⁸³ EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2006. s. 22.

⁸⁴ Hlavní říšský bezpečnostní úřad

⁸⁵ Tyto „pohotovostní“ jednotky nechal zřídit Reinhard Heydrich roku 1939. Byly tvořeny příslušníky bezpečnostní policie, běžné policie a příslušníků ozbrojených sil SS. Jejich hlavním úkolem bylo pochodování za vojskem wehrmachtu a likvidování nepřátel Německa. Počet obětí těchto jednotek není přesně znám, ale předpokládá se, že například v Sovětském svazu jimi bylo zabito až na dva

Prvním krokem bylo soustředění Židů do ghatt⁸⁶, a to především těch, která se nacházela při dopravních železničních uzlech. Jejich úkolem bylo Židy izolovat a nejslabší z nich eliminovat hladem a nemocemi a zároveň zachovat bezplatnou pracovní sílu. Do Polska byli také transportováni Židé z Německa a postupem války z dalších dobytých území.

Postupem času bylo s Židy na území Polska zacházeno stále agresivnějším a bezcitnějším způsobem. Byla to také právě tato země, kde byla 27. září 1939 uvedena do provozu první plynová komora, která se nacházela v Poznani.

Na území Generálního gouvernementu byly také zřízeny zvláštní židovské rady (*Judenräte*), prostřednictvím kterých nacisté ovládali židovská ghetta. Rady nesly odpovědnost za vystěhování Židů, za ubytování, vybírání daní nebo například přidělování práce. Většinou byly tvořeny rabíny a jinými osobnostmi, které měly v komunitě váhu a to především z toho důvodu, aby byl zvýšen pocit „bezpečí“ obyvatelstva a nedocházelo k povstáním. Po zahájení skutečného vyhlazování všech Židů a transportů do koncentračních táborů to byly právě tyto židovské rady, které měly za úkol sestavovat jmenné seznamy Židů z ghatt určených k deportaci. Při tomto úkolu museli plnit předem přesně stanovené kvóty jednotlivých transportů smrti.

V období po zahájení války až do června roku 1941 stále ještě neměl Adolf Hitler v plánu cílené vyhlazení všech Židů. Židé jak z Německa, tak z dalších dobytých území, byli uzavíráni do ghatt a následně často převáženi do pracovních nebo koncentračních táborů, které byly postupně budovány. Životní podmínky jak v těchto ghettech, tak v táborech byly ale záměrně tak ořesné, že způsobovaly vysokou úmrtnost. Stále také docházelo k brutálním útokům na Židy a na všech dobytých územích byly páčány masové vraždy.

Jedním z důkazů, že v této době ještě o „konečném řešení“ nebylo rozhodnuto, je například tzv. plán Madagaskar. Nacisté se ještě v období od května do prosince roku 1940 zabývali myšlenkou hromadně deportovat Židy na východoafrický ostrov Madagaskar, který byl francouzskou kolonií. Po porážce Francie sem měly být postupně převezeny čtyři miliony Židů z Evropy. Peněžní

milióny lidí, z toho 900 000 Židů. K největšímu masakru došlo 29. a 30. září 1941 v Babi Jaru u Kyjeva, kde bylo během těchto dvou dnů zastřeleno 33 771 kyjevských Židů.

⁸⁶ V dubnu 1940 bylo zřízeno ghetto v Lodži, v listopadu 1940 ve Varšavě a mnoho dalších.

prostředky na tento přesun měli poskytnout sami Židé. Podle původního plánu si zde měli sami vládnout, mít pod svou správou soudy, kulturu i ekonomiku, ale na vše měly dohlížet jednotky SS. Když se ale v roce 1940 nepodařilo porazit Velkou Británii, stal se tento plán neuskutečnitelný, protože Velká Británie měla kontrolu nad námořní dopravou v Atlantském oceánu.⁸⁷

3.3. „Konečné řešení židovské otázky“

3.3.1. Počátek éry genocidy

Významným momentem na cestě ke konečnému řešení byl útok na Sovětský svaz, ke kterému došlo 22. června 1941. Německá invaze pod krycím jménem „Operace Barbarossa“ byla ve skutečnosti nerozlučně spjata s rozhodnutím rozpoutat genocidní válku proti všem evropským Židům.⁸⁸ Sovětský svaz byl první zemí, ve které se holocaust začal postupně uskutečňovat v plné síle. Židovští obyvatelé byli hromadně stříleni a usmrcováni v pojízdných plynových komorách.

Co se týče legislativní činnosti z této doby, nejsou známy takřka žádné písemné směrnice nebo nařízení. Stále byly v platnosti rasistické zákony z dřívějších dob, které platily i na dobytém území. Hitler i ostatní nacističtí představitelé si ale dávali velmi záležet, aby nikde nebyl písemně zaznamenán žádný přímý rozkaz k vraždění Židů. Všechny pokyny byly dávány buď velmi obecně anebo zašifrovaně.

Není také zcela jisté, kdy přesně bylo rozhodnuto o konečném osudu všech evropských Židů. Je však zřejmé, že toto rozhodnutí padlo někdy v období mezi červencem a zářím roku 1941. Panují dokonce i spory, zda toto rozhodnutí skutečně vydal Adolf Hitler. Při pohledu na způsob fungování celého procesu je ale zřejmé, že žádný z nacistických pohlavárů nečinil nic, co by Hitler, byť jen mlčky, neschvaloval, nepodporoval nebo přímo nenařídil.

⁸⁷ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 120-121.

⁸⁸ Tamtéž, s. 122.

V druhé polovině července a v první polovině srpna začal Heinrich Himmler, patrně právě pod vlivem Hitlerových pokynů, uplatňovat postupy blížící se zřetelné genocidě. Začal také uvažovat o tom, že by se místo střelných zbraní mohl k usmrcování používat plyn. Počátkem srpna si ministr propagandy Joseph Goebbels zapsal do svého deníku: „*Führer je přesvědčen, že jeho někdejší prorocství v Reichstagu se potvrzuje: jestliže se Židovstvu podařilo vyvolat světovou válku, skončí válka zničením Židů. To se v těchto týdnech a měsících potvrzuje s jistotou, která se zdá být málem zázračná.*“⁸⁹

Samotný plán „konečného řešení židovské otázky“ připravil Reinhard Heydrich⁹⁰ a koncem roku 1941 byl tento vyhlazovací projekt spuštěn. Již v září byla v Osvětimi vyzkoušena na devíti stovkách sovětských zajatců první stálá plynová komora. Současně byly také vydány příkazy k vybudování nových táborů, které měly plnit čistě vyhlazovací funkci. Legální emigrace Židů z Německa a nacisty okupovaných zemí byla dne 23. října 1941 zastavena a byl dokonce vydán její přísný zákaz.

První transporty byly vypraveny v říjnu 1941 z území tehdejší Velkoněmecké říše (tj. z předválečného Německa, Rakouska a Českých zemí). Jejich cílem byla ghetta v Rize, Minsku a Lublinu. Část českých a německých Židů se dostala také do Terezína. V lednu 1942 pak začaly deportace přímo do vyhlazovacích táborů.⁹¹ Nakonec zbývalo „doladit“ poslední detaily tohoto hrůzného plánu. Byla proto svolána organizační konference ve Wannsee.⁹²

3.3.2. Konference ve Wannsee

V březnu roku 1947 byl v jednom ze šanonů německého ministerstva zahraničí objeven zápis ze schůzky konané 20. ledna roku 1942. Tento zápis nazývaný Protokol z Wannsee obsahuje záznam z vystoupení vedoucího nacistické bezpečnostní služby a šéfa německé bezpečnostní policie Reinharda Heydricha. Protokol dodnes zůstává nejnázornější a nejvíce programovou

⁸⁹ EVANS, Richard J. *Lying about Hitler. History, Holocaust and the David Irving Trial*. New York: Basic Books, 2001. s. 78.

⁹⁰ Plán nesl název „Operace Reinhard“.

⁹¹ EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2006. s. 37.

⁹² Tamtéž, s. 22-25

výpovědí o způsobu, jakým nacisté prováděli genocidu.⁹³ Žádný jiný písemný rozkaz, nařízení nebo zákon legalizující hromadné vyvražďování milionů Židů nikdy nebyl nalezen a pravděpodobně ani vydán. Vše se dělo pouze na základě buď ústních nařízení anebo byly písemné záznamy přímo zachycující takový rozkaz nacisty pečlivě zničeny.

Konference ve Wannsee nebyla prvním oficiálním rozhodnutím o osudu Židů. Jak již bylo zmíněno, masové vyvražďování v době jejího konání již probíhalo. Konference měla pouze dát oficiální souhlas s již dříve uplatňovanou politikou.⁹⁴

Konference se zúčastnilo patnáct nejvyšších nacistických státních úředníků, představitelů SS a stranických funkcionářů, kteří měli významný podíl na plánování a provádění vyhlazovacího procesu. Mezi ty nejdůležitější patřili Adolf Eichmann a Heinrich Müller z RSHA, dr. Otto Hofmann z Hlavního rasového a osídlovacího úřadu SS, Karl Eberhard Schöngarth, velitel bezpečnostní policie a SD v Generálním gouvernementu, dr. Rudolf Lange, velitel bezpečnostní policie a SD v Lotyšsku a další. Celé konferenci předsedal Heydrich, který byl také jejím hlavním řečníkem.

Na samém úvodu konference připomněl Heydrich svým hostům skutečnost, že ho Göring pověřil přípravou konečného řešení evropské židovské otázky a zdůraznil, že byli pozváni, aby byly vyjasněny základní otázky. Dle Protokolu byl následně podán krátký přehled o dosud vedeném boji proti Židům, který probíhal v několika fázích. V první z nich byli Židé vytlačeni z jednotlivých oblastí života německého národa a v druhé fázi následovalo vyhánění z jejich životního prostoru. V rámci „jediného možného prozatímního řešení“ se Němci stále snažili urychlit židovskou emigraci. Heydrich připomněl některé překážky, které je na této cestě potkaly, včetně omezení nebo úplného zákazu vstupu, k nimž se uchýlily zahraniční vlády, nedostatek přepravního prostoru a finanční překážky.⁹⁵ I přes tyto překážky se nacistům podařilo od okamžiku uchopení moci až do konce října 1941 vystěhovat přibližně 537 tisíc Židů. Dle Protokolu Heydrich dále prohlásil,

⁹³ ROSEMAN, Mark. *Setkání ve vile u jezera: konference ve Wannsee a „konečné řešení židovské otázky“*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2003. s. 10.

⁹⁴ BREITMAN, Richard. *Architekt „konečného řešení“: Himmler a vyvražďování evropských Židů*. 1. vydání. Praha: Argo, 2004. s. 249.

⁹⁵ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 133.

že nevýhody této emigrační politiky jsou všem zúčastněným jasné, nicméně bylo nutné se s nimi prozatím smířit, protože nebyly jiné možnosti řešení.

Mezi nejdůležitější části Protokolu patří právě třetí část, ve které Heydrich mluvil o nové možnosti namísto vystěhování. Touto variantou měla být „evakuace Židů na východ“. Tato „evakuace“ měla být ale pouze dočasným prostředkem na cestě k „nadcházejícímu konečnému řešení židovské otázky“. Jak bylo poznamenáno: „už nyní získávají praktické zkušenosti, které jsou velkého významu“. Heydrich patrně nepřímo odkazoval na zkušenosti jak s deportacemi, tak s rozsáhlým zabíjením, které již na východě probíhalo.

Pak následovala jedna z nejdůležitějších pasáží Protokolu: *„Židé se mají posílat po dobu konečného řešení na práce na Východ pod příslušným vedením. Práceschopní Židé budou přivedeni do těchto oblastí ve velkých kolonách, odděleně podle pohlaví. Budou pracovat na stavbě silnic, přičemž jich bezpochyby velká část zmizí přirozeným úbytkem. Se zbytkem, který v každém případě nakonec zůstane, se bude muset vhodně naložit, protože tu bezpochyby půjde o část nejodolnější, představující přirozený výběr, na který je třeba pohlížet při propouštění na svobodu jako na zárodek nového židovského rozmachu.“* Heydrich zde jasně naznačil průběh vyvražďování. Práceschopní Židé mají zemřít všichni, a to buď vlivem pracovních podmínek anebo budou následně zavražděni. O osudu práceneschopných nebyla v Protokolu ani zmínka, z čehož se dalo jasně usuzovat, jaký konec čekal tyto Židy.

Poté následovala rozsáhlá rozprava o otázce polovičnických Židů a smíšených manželství. Účastníkům se ale nepodařilo definitivně vyřešit jak naložit s „míšenci“ nebo s Židy, kteří uzavřeli manželství s Němci. Určitou podporu ale získala nucená sterilizace. Každopádně bylo ale stanoveno, že základem celé akce, která má vyřešit židovskou otázku, mají být v jistém smyslu Norimberské zákony.

V závěrečné části protokol praví „závěrem byly prohovořeny různé formy řešení“ a Dr. Meyer a Dr. Bühler prosazovali, aby se určité přípravné akce v průběhu konečného řešení prováděly přímo v příslušných oblastech. Přitom je třeba se vyhnout zneklidnění obyvatelstva.

I přesto, že konference ve Wannsee nebyla momentem rozhodujícím v otázce vyvražďování všech Židů, její historický význam je obrovský. I přes veškerou snahu všech účastníků, aby nepadlo jediné slovo přímo naznačující

vraždy nebo fyzické likvidace, je zcela patrné, že na konferenci byl prodiskutován zcela jasný a centrálně řízený plán masakru evropských Židů (až do posledního člověka) a Protokol o ní je také jediným oficiálním dokumentem, který se zachoval.⁹⁶ Jak píše ve své knize historik Mark Roseman: „Protokol z Wannsee byl spíše mezníkem naznačujícím, že genocida se stala oficiální politikou.“⁹⁷ Nacistická propaganda začala informovat o „evakuaci na východ“. Už v prosinci roku 1941 byly uvedeny do provozu plynové komory ve vyhlazovacím táboře v Chelmnu a počátkem roku 1942 i v ostatních vyhlazovacích táborech. Operace Reinhard byla odstartována a v následujících měsících propukl holocaust v plné síle.⁹⁸

⁹⁶ Tamtéž, s. 137.

⁹⁷ ROSEMAN, Mark. Setkání ve vile u jezera: konference ve Wannsee a „konečné řešení židovské otázky“. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2003. s. 132.

⁹⁸ EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2006. s. 36.

4. Zákonná opatření rasistického zaměření

4.1. Legislativa předcházející Norimberským zákonům

4.1.1. Program Německé národně socialistické dělnické strany

Národně socialistická dělnická strana byla jednou z nejmilitantnějších německých politických stran, které se po první světové válce začaly prosazovat. Dne 24. února roku 1920 zveřejnila tato strana svůj volební program, ve kterém se objevily první náznaky protižidovského zaměření. Dle čtvrtého bodu programu měl být státním občanem pouze soukmenovec, kterým je pouze občan německé krve a to bez ohledu na vyznání. Tento bod programu dále přímo stanovil, že žádný Žid nemůže být proto nikdy soukmenovcem. V pátém bodu bylo dále stanoveno, že kdo není soukmenovcem, může v Německu žít pouze jako host a musí podléhat cizineckým zákonům. Strana také požadovala, jak bylo stanoveno v šestém bodě jejich programu, aby o řízení státu mohli rozhodovat pouze státní občané, čímž měli být Židé naprosto vyloučeni z jakéhokoliv vlivu ve státě. Protižidovské zaměření vykazoval také bod sedmý, který stanovil, že v případě nemožnosti zajištění obživy pro všechny říšské občany, je třeba vykázat z Říše příslušníky cizích národů, tedy ty, kteří nejsou státními občany. Dále je nutné zabránit imigraci všech „ne-Němců“ a ti, kteří se přistěhovali po 2. srpnu 1914 budou nuceni ihned opustit zemi. Rovnost práv a povinností, která měla být zajištěna, platila také pouze pro státní občany. Třiadvacátý bod také obsahoval požadavek, aby všichni spisovatelé a spolupracovníci novin, které vycházejí v německém jazyce, byli soukmenovci a článek čtyřiadvacátý prohlašoval, že NSDAP zastává „pozitivní křesťanství“ a bojuje proti „židovsko-materialistickému duchu v nás i mimo nás“.⁹⁹

⁹⁹ SEEMANN, Richard. Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí. 1. vydání. Středoluky: Zdeněk Susa, 2008. s. 28-29.

4.1.2. Jednotlivá legislativní opatření

Na počátku nacistické vlády nemělo pronásledování a diskriminace Židů žádnou zákonnou oporu. Postupně od uchopení moci Hitlerem začalo ale právo sloužit jako prostředek k pronásledování nepřátel režimu. Začaly být vydávány zákony a nařízení, které byly prozatím formulované neadresně. Směřovaly obecně proti nepřátelům nového státního zřízení a nikoliv výhradně vůči Židům. Přesto ale v převážné míře postihovaly právě Židy žijící na území Německa. Dá se ale říci, že vyloženě rasistické zákonodárství první dva roky v nacistickém Německu neexistovalo.¹⁰⁰

I přesto ale došlo v oblasti práva k některým důležitým změnám, které se týkají především občanských práv. Mimo jiné byl například znovu zaveden trest smrti. Byly zakládány zvláštní soudní tribunály, které měly rozhodovat namísto klasické justice. Nacistická vláda pronikla také do rodinného práva, kde byl zaveden zákaz sňatků z eugenických důvodů, a byly podporovány rozvody smíšených dvojic. V popředí ochrany ze strany státu již nestál jednotlivec a rovnost občanů před zákonem přestávala být postupem času samozřejmostí. Byly prolomeny základní právní zásady, jako je kupříkladu zákaz retroaktivity a mnohé tresty byly aplikovány zpětně.¹⁰¹

Po volbách v roce 1933 se násilí proti Židům začalo postupně stupňovat. Nacisté začali pracovat na sérii opatření umožňujících diskriminaci Židů po právní stránce. Jedním z prvních takovýchto zákonů byl zákon o obnovení úřednického stavu (*Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums*)¹⁰², který byl vydán 7. dubna roku 1933. Paragraf 3 tohoto zákona stanovil, že zaměstnanci neárijského původu musejí odejít do penze. Přesto ale byly stanoveny výjimky vypočtené v druhém odstavci tohoto paragrafu. Ten stanovil, že první odstavec neplatí pro úředníky, kteří jsou ve službě již od 1. října roku 1914 anebo bojovali za Německou říši během první světové války. Ustanovení se netýkalo také těch, jejichž otcové nebo synové ve válce padli.

¹⁰⁰ EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2006. s. 14.

¹⁰¹ MINERBI, Alessandra. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. s. 82-83.

¹⁰² Reichsgesetzblatt, 1933. s. 175, článek 1-18.

Již o čtyři dny později bylo vydáno první nařízení k zákonu o obnovení úřednického stavu, které stanovilo, kdo je ve smyslu tohoto zákona považován za osobu ne-árijského původu. Tou byl ten, kdo pocházel z ne-árijských rodičů nebo prarodičů, přičemž byl zvýšený důraz kladen právě na židovské předky. Stačilo, aby pouze jeden z rodičů nebo prarodičů byl vyznavačem židovského náboženství.

7. dubna roku 1933 byl vydán také zákon o přístupu k výkonu advokacie (Gesetz über die Zulassung zur Rechtsanwaltschaft)¹⁰³, který stanovil, že právníkům, kteří jsou ve smyslu zákona o obnovení úřednického stavu ne-árijského původu, může být odebrána jejich licence. I zde byly ovšem stále ještě stanoveny stejné výjimky jako v zákoně předchozím. Tento zákon nebyl namířen pouze proti ne-árijcům, ale také proti stoupencům komunismu. Paragraf třetí stanovil, že osobám, které jsou činné v „komunistickém smyslu“ je zakázáno získat advokátské oprávnění a těm, kteří ho již získali, bude odebráno.

Dalším zákonem omezující práva osob ne-árijského původu byl zákon ze dne 22. dubna 1933. Toho dne byl vydán zákon proti přeplňování německých škol a univerzit, který rapidně omezil počet neárijských studentů na středních a vysokých školách. Jejich počet mohl odpovídat pouze 1,5% celkového počtu studentů. Toto číslo se mělo odvíjet od podílů neárijského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel.

Dne 22. dubna 1933 byl vydán zákon o přístupu k výkonu povolání patentových zástupců a právníků.¹⁰⁴ Tento zákon obsahující pouze jeden paragraf zakazoval osobám neárijského původu vykonávat povolání patentových zástupců.

Na něj navázal hned následující měsíc zákon o přístupu k výkonu povolání daňových poradců¹⁰⁵ ze dne 6. května, který uzákonil vyloučení neárijských občanů z této profese.

V červnu byly dále osoby neárijského původu zákonem o veřejných funkcionářích¹⁰⁶ vyloučeny ze všech klíčových oblastí státní administrativy.

Dne 14. července téhož roku byl schválen zákon o zrušení německého občanství¹⁰⁷, který zakázal získat státní příslušnost v období od skončení války

¹⁰³ Tamtéž, s. 188.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 215.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 257.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 433.

do 30. ledna 1933 a zavedl také zákaz imigrace východním Židům.¹⁰⁸ Posléze byl doplněn vyhláškou, která stanovila další podrobnosti tohoto zákona.

Hlavním cílem nacistů bylo zachování čistoty árijské rasy. Ve třicátých letech byla proto zaváděna opatření, která podporovala tuto „rasovou hygienu“ a byla pro nacismus velmi typická. Prvním nejvýznamnějším legislativním opatřením v této oblasti byl zákon o obraně proti dědičně zatíženému potomstvu, který byl stručně nazýván zákon o sterilizaci. Byl přijat 14. července roku 1933 a na jeho základě byla umožněna nucená sterilizace jedinců, kteří mohli ohrozit čistotu německé rasy. Aby mohla být sterilizace provedena, bylo k tomu nejdříve třeba rozhodnutí soudu. Pro tyto účely byly vytvořeny speciální soudní tribunály pro dědičné zdraví, které měly vyvolávat zdání o legitimitě celého procesu. Dle zákona měly být sterilizovány ty osoby, které trpěly například schizofrenií, maniodepresivní psychózou, dědičnou slepotou a hluchotou nebo dokonce i ten, kdo trpěl těžkým alkoholismem. Celkem bylo na základě tohoto zákona v letech 1933 až 1945 podrobena sterilizaci až 400 000 osob.¹⁰⁹

Dalším protižidovským zákonem byl zákon omezující vlastnictví půdy¹¹⁰ vydaný 29. září roku 1933. Dle něj směl být vlastníkem půdy pouze německý občan nebo občan „příbuzné krve“. K tomu, aby mohl být někdo považován za německého občana, bylo nutné nemít „židovskou krev“.

Jinou oblastí, ve které byli Židé také omezováni, byla kulturní a umělecká sféra. Dne 4. října roku 1933 byl vydán zákon o tisku¹¹¹, jehož hlavním cílem bylo zabránění osobám neárijského původu nebo osobám žijícím s těmito osobami v manželství vykonávat povolání novinářů nebo vydavatelů.

Jak je možné vidět, největší vlna diskriminačních zákonů proběhla velmi záhy po uchopení moci nacisty. I přesto, že tyto zákony nebyly ryze protižidovské, ztráceli Židé postupně stále více svých práv a jejich diskriminace se stala takřka běžnou součástí denního života. Stát jim nezaručoval žádnou ochranu a již před vydáním osudných Norimberských zákonů nebylo možné mluvit o rovnosti před zákonem všech lidí v Německé říši.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 538.

¹⁰⁸ MINERBI, Alessandra. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. s. 101.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 103.

¹¹⁰ Reichsgesetzblatt, 1933. s. 685.

¹¹¹ Tamtéž, s. 713.

4.2. Norimberské zákony

4.2.1. Okolnosti jejich přijetí

Ve dnech od 10. do 16. září roku 1935 se konal v Norimberku 7. sjezd NSDAP. Tyto sjezdy se konaly již od roku 1930, kdy se nacistům podařilo převzít v Německu moc, zpočátku ale nikoliv každoročně. Roku 1933 prohlásil Hitler oficiálním městem „dnů říšské strany“, jak byly tyto sjezdy také nazývány, Norimberk.

Na tomto sedmém sjezdu nacistické strany mělo být původně pouze oznámeno zavedení vojenské povinnosti a také oproštění se od omezení zavedených Versailleskou mírovou smlouvou. Dne 12. září se ale Hitler rozhodl svolat zasedání říšského sněmu a to na den 15. září. Původním programem mělo být pouze schválení zákona o říšských vlajkách.

Toho stejného dne pronesl také svou řeč předseda Ligy národně socialistických lékařů Gerhard Wagner, která byla až překvapivě radikálně protižidovsky zaměřená a ve které prohlásil, že v nejbližší době bude přijat zákon na ochranu německé krve, který bude mít za úkol zabránit míšení Židů a árijců. Na toto prohlášení navázal sám Adolf Hitler a rozhodl se využít zasedání Říšského sněmu nejenom k vydání zákona o říšských vlajkách, ale učinit jeho hlavním bodem vydání právě těchto „židovských zákonů“.¹¹²

Na základě Hitlerova přání se do Norimberku dostavili státní tajemníci Hans Pfundtner a Wilhelm Stuckart, poradce pro rasovou politiku Bernhard Lösner a spolu s ministrem vnitra Wilhelmem Frickem a Gerhardem Wagnerem začali urychleně pracovat na znění těchto zákonů. Již za pouhých 24 hodin byly říšskému vůdci předloženy celkem čtyři návrhy jejich znění a dne 15. září byly tyto zákony Říšským sněmem jednohlasně schváleny. O den později, dne 16. září byly vyhlášeny dva Norimberské zákony, Zákon o říšském občanství a Zákon o ochraně německé krve a německé cti.¹¹³ Spolu s jejich vydáním byla rasistická

¹¹² BECKERS, Hubert. *Die Nürnberger Gesetze von 1935*. Dostupné na <http://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/holocaust/ausschreitungen-und-judenpolitik-nach-1935/629-die-nuernberger-gesetze-von-1935.html?q=nuernberger+gesetze>.

¹¹³ Tamtéž.

protižidovská politika podložena zákony a trestní právo se stalo definitivně nástrojem nacistické ideologie.

4.2.2. Zákon o říšském občanství¹¹⁴

Zákon o říšském občanství (Reichsbürgergesetz) znamenal zlom v právním postavení všech Židů žijících v Německu. Druhý paragraf tohoto zákona stanovil, že říšským občanem je pouze státní příslušník německé nebo příbuzné krve, který svým chováním dokazuje, že je ochoten a schopen věrně sloužit německému národu. Židé byli namísto toho definováni pouze jako státní příslušníci bez říšského občanství a jako takovým jim nepříslušela celá řada občanských práv, zejména politických.

Zákon o říšském občanství byl až do roku 1943 postupně doplněn třinácti prováděcími nařízeními. Jedním z nejdůležitějších bylo první z nich, které bylo vydáno dne 14. září 1935¹¹⁵. Toto prováděcí nařízení přesně stanovilo, kdo má být považován za Žida a stanovilo také další zvláštní „kategorie Židů“. Rozhodujícím kritériem byla opět příslušnost k židovské náboženské obci. Židé byli tímto nařízením rozděleni do tří kategorií. Dle paragrafu pět byl za „plnokrevného Žida“ považován každý, kdo měl nejméně tři čistě židovské prarodiče. Spadali sem také všichni, kdo patřili nebo později vstoupili do židovské náboženské komunity a měli dva židovské prarodiče nebo se Židem uzavřeli sňatek.¹¹⁶ Druhou skupinou byli tzv. „míšenci prvního stupně“ (*Mischlinge*). Těmi byli označeni Židé, kteří měli dva židovské prarodiče, ale neuzavřeli sňatek s Židem a nebyli členy židovské náboženské komunity. Poslední kategorii tvořili „míšenci druhého stupně“, kterými byli ti, kteří měli pouze jednoho židovského prarodiče.

Toto členění bylo pro Židy důležité především z hlediska zacházení s nimi. Zatímco „plnokrevní Židé“ podléhali plné diskriminaci, „míšenci prvního stupně“ pouze částečné. Diskriminačních opatření byli ale ušetřeni pouze v předválečném období. Po vypuknutí války je nacisté rovněž plánovali z větší části vyvraždit.¹¹⁷

¹¹⁴ Reichsgesetzblatt, 1935. část 1., s. 1146.

¹¹⁵ Verordnung zum Reichsbürgergesetz.

¹¹⁶ WISTRICH, Robert S.. *Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu*. Praha: Slovart, 2008. s. 79.

¹¹⁷ EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2006. s. 14.

Naopak „míšenci druhého stupně“ měli být převážně integrováni mezi Němce. Nesměli však vykonávat některé funkce, ve kterých se vyžadoval „zcela čistý původ“.¹¹⁸

Zákon měl ale dopad i na samotné Němce, kteří museli například při ucházení se o některá pracovní místa, především v politice, prokazovat svůj árijský původ. Vzhledem k tomu, že nikoliv zrovna malá část nacistů měla také své židovské předky, muselo se počítat samozřejmě s určitými výjimkami. Ty ale uděloval pouze sám Adolf Hitler, vždy po pečlivém prozkoumání především fotografií, zda nemají typické židovské znaky. Již na začátku ale sám Hitler prohlásil, že výjimku je možné udělit pouze částečným Židům, kteří jsou z hlediska rasové politiky nadějní.¹¹⁹ Mezi přední představitele nacismu, kteří byli nuceni takovou žádost podat, patřil také například Adolf Eichmann, který výjimku potřeboval pro svou židovskou nevlastní matku.¹²⁰

Dalšími prováděcími nařízeními byli Židé postupně zbavováni svých práv. Čtvrtým prováděcím nařízením ze dne 25. července roku 1938 byla Židům zrušena jejich lékařská licence. Dne 27. září téhož roku bylo Židům pátým prováděcím nařízením zabráněno vykonávat povolání právních zástupců a jedenáctým z prováděcích nařízeních vydaným dne 25. listopadu roku 1941 bylo uzákoněno, že Židé pobývající v zahraničí ztrácí německou státní příslušnost a jejich majetek propadá ve prospěch Říše.

4.2.3. Zákon o ochraně německé krve a německé cti¹²¹

Zákonem na ochranu německé krve a německé cti (Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre) byly zakázány sňatky nebo mimomanželský styk mezi Židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve. Sňatek, který by byl i přes tento zákaz uzavřen byl neplatný a to i v případě jeho uzavření v cizině. Porušením tohoto zákazu byl spáchán trestný čin hanobení rasy (*Rassenschande*) a provinilec byl postaven před soud.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ SEEMANN, Richard. Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí. 1. vydání. Středoluky: Zdeněk Susa, 2008. s. 17.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Reichsgesetzblatt, 1935. část 1., s. 1146.

Trestem byla buď věznice, nebo káznice. Po vypuknutí války se však tresty zpřísnily a tento trestný čin byl trestán popravou.

Brzy po vydání tohoto zákona byl vydán jeho komentář, jehož autory byli Wilhelm Stuckart a Hans Globke. Ti v něm přesněji vymezili, jaké jednání spadá pod trestný čin hanobení rasy. Byl také konkrétněji vymezen pojem „pohlavní styk“, který původně měl označovat pouze „sexuální styk“, ale brzy se právní definice tohoto pojmu rozšířila natolik, že tím mohl být míněn téměř jakýkoliv projev náklonnosti.¹²²

Zákon také určil, že Židé nesmějí ve svých domácnostech zaměstnávat státní příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve mladší čtyřiceti pěti let. Paragrafem čtyři jim bylo také zapovězeno vyvěšovat říšské a národní vlajky a užívat říšské barvy.

Co se týče trestání dle tohoto zákona, byly stanoveny rozdíly podle pohlaví. Muži, obvinění z porušení Zákona o ochraně krve byli souzeni buď za „útok na německou krev“ (v případě, že se jednalo o Židy), nebo za „zradu na vlastní krvi“ (pokud to byli Němci). Bez ohledu na to, zda šlo o Židovky nebo ne, neměly být ženy dle tohoto zákona trestány, protože se tvrdilo, že jsou v oblasti sexuálních styků „pasivní“.¹²³ V praxi ale byla situace poněkud jiná. Poté, co byli muži propuštěni po odsloužení svého trestu, byli většinou předáni gestapu, které mělo rozhodnout, zda je nutná další „ochranná vazba“. Pro Židy to takřka vždy znamenalo převoz do koncentračního tábora.

4.2.4. Význam Norimberských zákonů a jejich důsledky

Význam Norimberských zákonů byl zcela nedozírný. Po stránce právní byla uzákoněna diskriminace židovského obyvatelstva v Německé říši a Židé byli vytlačeni na okraj společnosti. Jejich význam lze spatřovat ale i z hlediska psychologického. Jejich vydáním ztratila společnost jakékoliv zábrany a Židé byli veřejně hanobeni. Ne proto, že spáchali něco škodlivého, ale pro prostý fakt,

¹²² PROCTOR, Robert. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1. vydání. Praha: Academia, 2009. s. 148-149.

¹²³ Tamtéž, s. 149.

že jsou tím, kým jsou.¹²⁴ Antisemitismus začal být povinností a byly v podstatě zapovězeny jakékoliv projevy solidarity ze strany Němců. Obecně ale jak veřejnost, tak mnozí Židé uvítali zákonné oddělení Židů a Němců, protože doufali, že tím bude zabráněno dalším násilnostem a bude vytvořen právní rámec jejich společného soužití.

V období následujícím po vydání Norimberských zákonů až do konce nacistické vlády bylo postavení Židů omezováno dalšími zákony a nařízeními, které se dotýkaly takřka všech oblastí veřejného života. Roku 1938 byl přijat zákon, který stanovil, že všichni Židé musejí před své jméno připojit jméno druhé a to v případě mužského pohlaví jméno Israel a ženského pohlaví jméno Sára. Tato povinnost platila od 1. ledna roku 1939.

Dalším významným nařízením, které bylo přijato 26. dubna 1938, bylo stanoveno, že Židé musejí nahlásit veškerý svůj majetek, jehož hodnota přesahovala pět tisíc říšských marek.

Dne 5. října téhož roku byla uzákoněna povinnost odevzdat cestovní pasy, které byly označeny písmenem „J“, což prakticky učinilo jakoukoliv emigraci nemožnou.

Po zahájení války začaly Norimberské zákony okamžitě platit také na všech obsazených územích. Kromě nich ale byly přijímány stále další omezení. Například na území Protektorátu Čech a Moravy bylo v letech 1939 až 1941 vydáno na několik set protižidovských nařízeních. Jejich přesný počet nelze jednoznačně určit, protože byly vydávány různými institucemi, od vlády přes jednotlivá ministerstva až po obecní úřady.¹²⁵ Jedním z takových nařízeních bylo i Nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939. Dle něj směli Židé nakládat se svými nemovitostmi pouze se zvláštním písemným schválením, které uděloval říšský protektor. Byli povinni také přihlásit předměty ze zlata, platiny, stříbra a drahokamy a perly a bylo jim zakázáno tyto předměty nabývat, zcizovat nebo zastavovat.

¹²⁴ CORINNE, Maier. *Nacistické Německo: nenávisť u moci*. Praha: Levné knihy, 2008. s. 33.

¹²⁵ dostupné na <http://www.neztratitviru.net/>

5. Ochrana před diskriminací zaručovaná mezinárodním a vnitrostátním právem

Za dobu, po kterou byl Adolf Hitler a jeho nacističtí stoupenci u moci přišlo o život (podle aktuálních průzkumů) něco kolem pěti miliónů a dvě stě tisíc Židů. Nejedná se pouze o oběti, které našly svou smrt v koncentračních táborech, ale i o lidi, kteří byli zabití jak za války, tak před válkou v průběhu jejich pronásledování.

Již před koncem války se objevovaly první myšlenky na spravedlivé potrestání nacistických vůdců a přísluhovačů. V této době byly taky sbírány potřebné informace a důkazy, které později našly své upotřebení v takzvaném Norimberském procesu.

Norimberský proces se konal od 20. listopadu 1945 do 1. října 1946 v německém městě Norimberk. Na základě prvního článku Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy ze dne 8. srpna roku 1945 byl zřízen Mezinárodní vojenský soudní tribunál. Před něj bylo postaveno celkem 22 hlavních představitelů Třetí říše, mezi nimi například Hermann Wilhelm Göring, Joachim von Ribbentrop nebo Alfred Rosenberg¹²⁶.

V tomto procesu ale nebyli potrestáni všichni viníci. Nespočet se jich nepodařilo odhalit anebo prokázat vinu těch, kteří sice dopadeni byli, ale pro nedostatek důkazů museli být propuštěni na svobodu, spouště se také podařilo uprchnout do jiných zemí. V některých státech, jako je například Kanada, Spojené státy nebo Austrálie, existují zákony, které umožňují stíhání osob podezřelých ze spáchání nacistických válečných zločinů.

Jak by se mohlo zdát, svět si z těchto hrůzných zážitků vzal ponaučení a všemi dostupnými prostředky se pokusil a pokusí zabránit jejich opakování. Z velké části je to naštěstí pravda. Významným krokem v tomto směru byla Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, která byla podepsána 8. prosince roku 1948. V prvním článku této Úmluvy smluvní strany potvrzují,

¹²⁶ Tito, spolu s dalšími sedmi nacisty byli odsouzeni k trestu smrti. Rudolf Hess, Walter Funk a Erich Raeder byli odsouzeni k doživotnímu trestu odnětí svobody. Dalšími tresty bylo odnětí svobody na 20, 15 a 10 let a pouze tři obvinění byli osvobozeni. Byli jimi Hjalmar Schacht, Hans Fritzsche a Franz von Papen.

že genocidium, ať už spáchané v míru nebo za války, je zločinem podle mezinárodního práva a zavazují se proto zabraňovat mu a trestat jej.¹²⁷ Druhý článek následně podrobně vymezuje, co je za genocidium považováno¹²⁸.

Jedním z dalších kroků na poli mezinárodního práva v boji proti rasismu byla Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, kterou přijalo Valné shromáždění OSN dne 21. prosince roku 1965 nebo Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin vyhlášená 1. února roku 1995.

Stejně jako se ochrana před rasovou diskriminací stala samozřejmostí v mezinárodním právu, promítla se také do našeho práva vnitrostátního. Jak stanoví sama Ústava České republiky ve svém prvním článku je Česká republika svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Druhý odstavec dále zakotvuje, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.¹²⁹

Další zakotvení ochrany před diskriminací můžeme najít v Listině základních práv a svobod a to hned v několika jejích článcích. První článek stanoví, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech a článek třetí, odstavec první nám zaručuje, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Ochranu poskytuje také celá Hlava třetí s názvem „Práva národnostních a etnických menšin“.¹³⁰

Stěžejním bodem ochrany před rasovou diskriminací je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Stejně jako předchozí trestní zákon, i jeho nová podoba obsahuje rozsáhlou úpravu této problematiky. Jedná se především o úpravu skutkových podstat trestných činů obsažených v části druhé, hlavě desáté a dílu

¹²⁷ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia.

¹²⁸ Článek stanoví, že genocidiem se rozumí kterýkoliv z uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou a to usmrcením příslušníků takové skupiny, způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny, úmyslné uvedení kterékoliv skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení; opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí nebo násilné převedení dětí z jedné skupiny do jiné.

¹²⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁰ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

pátém nazvaném „trestné činy narušující soužití lidí“. Mezi tyto trestné činy patří násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Spáchání trestného činu s rasovým motivem může nejen naplnit samotnou skutkovou podstatu zmíněných trestných činů, ale může být také okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby (jako je tomu například v případě trestného činu vraždy, ublížení na zdraví, mučení a jiné nelidské a kruté zacházení nebo vydírání) anebo mohou být dle §42 písmene b) okolností přitěžující.¹³¹

Přestože prokazatelnost zločinů napáchaných v koncentračních táborech je nezpochybnitelná, již brzy po válce se objevily první zmínky o tom, že k nim nikdy nedošlo a vše je jen vykonstruované za účelem vyvolat soucit s Židy a umožnit jim získat finanční podporu pro vytvoření státu Izrael, ke kterému došlo roku 1948. Toto popírání holocaustu, někdy také označováno jako „osvětimská lež“, je rozšířeno nejen v Evropě, ale také například ve Spojených státech a k jeho hlavním stoupcům patří britský historik David Irving nebo Ernst Zunkl.

Jak je možné vidět, ani v dnešní moderní době nelze říct, že by se lidé ze své historie dostatečně poučili a pojmy jako je rasismus nebo antisemitismus mohly postupně ztrácet na svém významu. Bohužel již od konce 20. století se opět začaly objevovat projevy antisemitismu a to v podobě antisionismu, který znamená nenávist vůči politice státu Izrael, v islámském fundamentalismu, jehož projevy rapidně vzrostly především po událostech 11. září v roce 2001 anebo v podobě neonacismu.¹³²

¹³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² dostupné na <http://www.neztratitviru.net/>

Závěr

Situace po skončení první světové války byla, převážně v Německu, velmi komplikovaná. Přísné podmínky stanovené Versaillskou mírovou smlouvou ještě více podněcovaly nespokojenost v poražených státech a po nástupu Velké hospodářské krize se společenské poměry ještě prohloubily. Tohoto okamžiku obratně využil Adolf Hitler a spolu s nacistickou stranou NSDAP se mu podařilo dne 30. ledna roku 1933 získat rozhodující vliv v Německé říši.

Období ekonomické krize a nestability, politických změn, sociální nejistoty je již od do středověku živnou půdou pro rozdmýchávání antisemitských nálad ve společnosti a i v této době tomu nebylo jinak. Nacisté již ve svém 25bodovém programu ze dne 24. února roku 1920 prosazovali první protižidovská opatření, která postupně nabývala na stále větší intenzitě.

Mezi první rasistické zákony, které byly v Německu vydány již v roce 1933, patřily například zákon o obnovení úřednického stavu, zákon o veřejných funkcionářích, zákon proti přeplňování německých škol a univerzit, zákon o sterilizaci, zákon o tisku nebo zákon o dědění půdy. I přesto, že žádná z těchto zákonných opatření výslovně neúčtočila pouze na Židy, ale byla zaměřena na všechny osoby, které nebyly árijského původu, byli to právě Židé, kteří pociťovali, že jejich situace se začíná zhoršovat. V této době si ale jen málokdo dokázal představit, že by mohly být ohroženy samotné životy až šesti miliónů příslušníků židovského náboženství.

Historickým zlomem v nacistické legislativě byly zákony vydané dne 15. září roku 1935, které nesly souhrnný název Norimberské zákony. Zahrnovaly Zákon o říšském občanství a Zákon o ochraně německé krve a německé cti. První ze zákonů rozdělil obyvatele Německa na říšské občany a státní příslušníky, kterými byly právě Židé a jako takovým jim nepřislušela celá řada občanských práv. Druhým zákonem mělo být zabráněno „ničení“ árijské rasy a proto byly zakázány sňatky a mimomanželský styk mezi Židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve.

Svou práci jsem rozdělila celkem do pěti kapitol. Cílem první kapitoly bylo především vymezení pojmu rasismus a naznačení rozdílného výkladu tohoto

slova, objasnění jeho původu a dále jeho vymezení jako ideologie. V podkapitolách se detailněji zabývám formami a vnímáním rasismu, přičemž poslední část je věnována nejvýznamnějším představitelům rasistické ideologie v dějinách.

Druhá kapitola je věnována dalšímu základnímu kameni této diplomové práce a sice pojmu antisemitismus. V jejím úvodu jsem se zaměřila na nalezení jeho definice, které je však opět poněkud komplikované, protože existuje mnoho různých interpretací. Další část této kapitoly se zaměřuje na původ a historický vývoj antisemitismu od jeho počátku, které je možné najít již ve starověkém Řecku a Římě, až po současnost.

Ve třetí kapitole je podán komplexní popis vývoje událostí, které vedly ke „konečnému řešení židovské otázky“ v Evropě. První podkapitola je opět věnována vysvětlení pojmů, které se zde vyskytují. V následujících podkapitolách interpretuji dění v Německu od skončení první světové války, přes následnou hospodářskou krizi a cestu nacistů k moci včetně situací vedoucích k růstu antisemitských a rasistických postojů, až po konec druhé světové války. Celé toto období je velkou měrou ovlivněno také právě osobou Adolfa Hitlera, kterému se po uchopení moci v Německu, postupně podařilo dát antisemitismu „právní“ základ. Nejvýznamnějšími legislativními opatřeními byly právě Norimberské zákony.

Cílem čtvrté kapitoly jsou zákonná opatření s rasistickým zaměřením a legislativa jim předcházející. V této kapitole jsou postupně analyzovány zákony a nařízení, která tendenčně vedla k vyčlenění židovského obyvatelstva ze společnosti a v neposlední řadě ke „konečnému řešení“. Dále jsou zde rovněž interpretovány již výše zmíněné Norimberské zákony (Zákon o říšském občanství a Zákon na ochranu německé krve a německé cti) a jejich zásadní význam.

Záměrem páté kapitoly bylo především nastínění reakce okolních stát po skončení druhé světové války a potrestání válečných zločinů v průběhu takzvaného Norimberského procesu, který se konal od 20. listopadu 1945 do 1. října 1946 v německém městě Norimberk. Hrůzy napáchané v průběhu nacistické vlády měly velký dopad také na mezinárodní i vnitrostátní právo. Již ve čtyřicátých letech byly uzavírány první mezinárodní smlouvy, které měly zabránit páchání podobných trestných činů. První z nich byla Úmluva o zabránění

a trestání zločinu genocidia z roku 1948. Svou práci jsem uzavřela představením vnitrostátní zákonné úpravy věnující se ochraně před diskriminací, rasismem a antisemitismem.

Židé ve své historii museli překonávat mnoho problémů a mnohokrát se setkali s projevy rasismu a antisemitismu. S nástupem nacistů k moci můžeme hovořit o nejtemnější a nejsmutnější etapě v dějinách židovství. Židé byli pronásledováni pomocí nejrůznějších zákonných opatření, později se k nim přidalo i násilí, které bylo v době druhé světové války završeno hromadným vyvražďováním židovských obyvatel.

Prameny a literatura

Prameny

Právní předpisy

Zákon o říšském občanství

Zákon o ochraně německé krve a německé cti

Zákon o obnovení úřednického stavu

Zákon o přístupu k výkonu advokacie

Zákon proti přeplňování německých škol a univerzit

Zákon o přístupu k výkonu povolání patentových zástupců a právníků

Zákon o přístupu k výkonu povolání daňových poradců

Zákon o veřejných funkcionářích

Zákon o zrušení německého občanství

Zákon o obraně proti dědičně zatíženému potomstvu

Zákon omezující vlastnictví půdy

Zákon o tisku

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia

Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura

- [1] WOLF, Josef. O podstatě rasismu. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1964. 46 s.
- [2] DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. Extremismus, rasismus a antisemitismus. 2. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. 151 s.
- [3] FETTER, Vojtěch. Rasy a rasismus. 2. vydání. Praha: Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1959. 39 s.
- [4] FREDRICKSON, George M.. Rasismus: stručná historie. Praha: BB art, 2003. 157 s.
- [5] LINHART, Jiří. Slovník cizích slov pro nové století. Litvínov: Dialog, 2004. 412s.
- [6] BERGER, Petr Ludwig. Pozvání do sociologie: humanistická perspektiva. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. 194. s.
- [7] DAVID, Roman. Politologie: základy společenských věd. 6. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. s. 347.
- [8] NASCH, Manning. Race and the Ideology of Race. Current Anthropology 3. 1962. 389 s.
- [9] PETRUSEK, Miloslav. Velký sociologický slovník. 1. A-O. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1996. 747 s.
- [10] FIBICH, Jindřich. Základy politologie. 1. vydání. Praha: S & M, 1993. 31. s.
- [11] WISTRICH, Robert S. Hitler a holocaust: okolnosti a příčiny holocaustu. Praha: Slovart, 2008. 328 s.
- [12] TERNON, Yves. Genocidy 20. století: zločinný stát. 1. vydání. Praha: Themis, 1997. 358 s.

- [13] MARRUS, Michael R. The Holocaust in History. Paris: Flammarion, 1994. 336s.
- [14] BREITMAN, Richard. Architekt „konečného řešení“. Himmler a vyvražďování evropských Židů. 1. vydání. Praha: Argo, 2004. 354 s.
- [15] BAUER, Jehuda. A History of the Holocaust. New York: Franklin Watts, 1982. 342 s.
- [16] MASER, Werner. Hitler's letters and notes. New York: Bantam Books, 1976. 393 s.
- [17] MINERBI, Alessandra. Nacismus. Praha: Levné knihy, 2007. 185 s.
- [18] COLLOTTI, Enzo. Hitler a nacismus. Praha: Columbus, 1996. 157 s.
- [19] DOMARUS, Max. Hitler, Reden und Proklamationen 1932-1945. München, 1965. 1846 s.
- [20] KADLECOVÁ, Marta. Právní dějiny vybraných států Evropské unie. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2007. 245 s.
- [21] EMMERT, František. Holocaust. 1. vydání. Brno:Computer Press, 2006. 64 s.
- [22] EVANS, Richard J..Lying about Hitler. History, Holocaust and the Davic Irving Trial. New York: Basic Books, 2001. 336 s.
- [23] ROSEMAN, Mark. Setkání ve vile u jezera: konference ve Wannsee a „konečné řešení židovské otázky“. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2003. 174 s.
- [24] SEEMANN, Richard. Cesta do Wannsee: konečné řešení takzvané židovské otázky a germanizace českých zemí. 1. vydání. Středoluky: Zdeněk Susa, 2008. 309 s.
- [25] PROCTOR, Robert. Rasová hygiena: lékařství v době nacismu. 1. vydání. Praha: Academia, 2009. 425 s.

[26] CORINNE, Maier. Nacistické Německo: nenávisť u moci. Praha: Levné knihy, 2008. 65 s.

ABSTRAKT

Dvacáté století bylo postiženo nejkrutější válkou, jaká se v novodobých dějinách udála. Její hrůzy nespočívaly ale pouze ve ztrátách na bojištích, ale i mimo nich. Cílem této práce je nastínění situace v Německu ve třicátých a čtyřicátých letech dvacátého století, kdy byli u moci nacisté, a především podat ucelený výklad o legislativních opatřeních této doby. Jejich hlavním cílem bylo postupné omezování práv evropských Židů, jejich vyčlenění ze společnosti a v konečném důsledku vedly až k takzvanému „konečnému řešení židovské otázky“. Hlavní důraz je kladen na nejdůležitější z nich, kterými byly Norimberské zákony. Toto období je také neodmyslitelně spjato s osobou Adolfa Hitlera, který byl hlavním iniciátorem všech těchto opatření.

Klíčová slova: rasismus, antisemitismus, Norimberské zákony, „konečné řešení židovské otázky“.

ABSTRACT

The twentieth century was affected by the most cruel war, which took place in modern history. Its horrors wasn't based just in losses on the battlefield but also outside them. The goal of this thesis is to outline the situation in Germany and give a comprehensive explication of legislative actions in the thirties and forties of the twentieth century, when the Nazis were in power. Their main objective was to progressively restricting the rights of European Jews and their exclusion from society. Which finally led to the so-called "final solution to the Jewish question". The aim of the the thesis is at the most significant ones which were the Nuremberg laws. The prime instigator of all these actions and who is inseparably connected with this period was Adolf Hitler.

Key words: racism, anti-Semitism, Nuremberg laws, called „final solution to the Jewish question“.